

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Erik Bore.

Vildmarkens

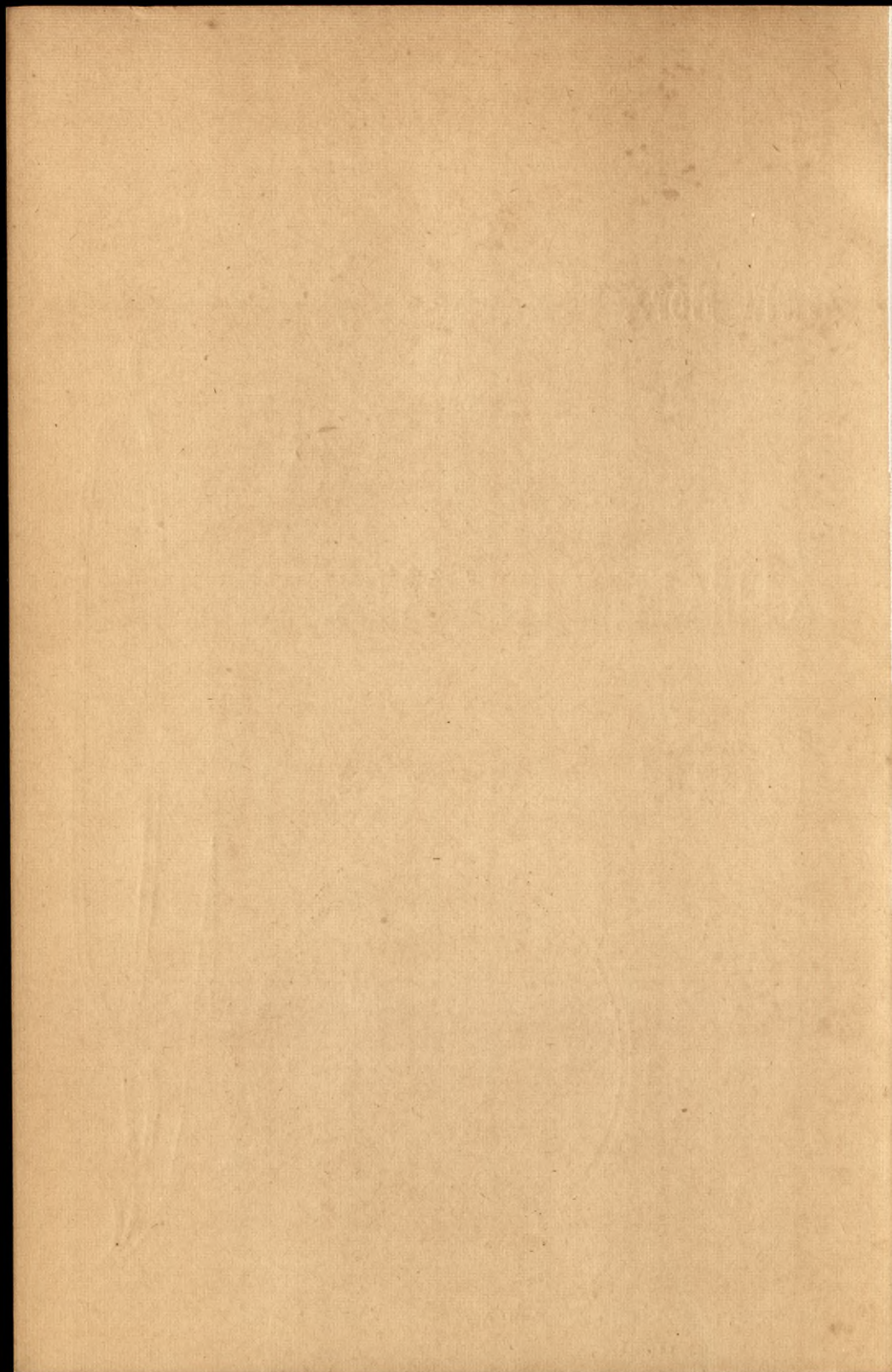
Barn

NORRBOTTENS-KURIENS FÖRLAG

LULEÅ.

VILDMARKENS
BARN

SKIZZER

FRÅN

ÖFRE NORRLAND

AF

ERIK BORE

LULEÅ
NORRBOTTENS-KURIREN

VILDMARKENS

BARN

SKIZZER

ÖFRE NORRLAND

ERIK BORE

LULEÅ,

LULEÅ BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,

1900.

NORRBOTTENS-KUNSKAP

EN ARISTOKRAT.

På sluttningen af ett skogsfjäll några mil från Gellivare kyrkplats har lappfolket rest sina tältkåtor där de af gammalt haft sina lägerplatser.

Nu ha de lämnat renhjordarne och begifvit sig in till byn, ty helgen är inne. Då vill ingen vistas fjärran från kyrkan borta i vilda skogen: helg och högtid försummar ej lappen.

Litet hvar af nomadfolket känner sig festligt stämd. Dock icke en: den mäktige fjällmannen Ivar Pavason Jannok. Han har ock sina randiga skäl till misslynthet, och han förtiger dem ej heller.

Jannokssläkten är ju, såsom hvarje fjällman och fjällkvinna känner, en ansenlig lappsläkt. Så långt tillbaka, som de gamle kunna minnas, har den varit ansedd och framhållen.

Ty Jannokarne ha varit beryktade för sin rikedom samt sina stora hjordar. Och rikedom samt anseende, de följas ju åt, såsom lika bekant är.

Gamle Pava Jannok ägde, när han, mätt af år, gikt och mödor, inslumrade i den sista hvilan uppe

vid Tysifjorden i Norge, sina tusen renar och väl några hundratal silfverdalar därtill, hopsparade och förvarade dels i sin kista, dels i gömslen bland fjällen, hvilka allenast Ivar, sonen, kände och mäktade återfinna.

Denne vardt så en magnat, en höfding bland samifolket.

Själ f visste han att skatta sin ställning högt, visste ock värdera de stora renhjordarne, likaväl som de många silfverdalararna, hvilka efter hand flöto in och lades till dem, som fadern efterlämnat.

Allt hade gått honom så väl i handom! Anseende, rikedom... allt, allt ägde han.

Blott inte detta enda varit! Detta enda... Det förtröt, plågade, pinade honom... sårade hans stolthet.

En fattiglapp till karl, en stackars usling, som icke ens rår om hundra renar en gång, kommer och vill tränga sig in i släkten, Jannokarnes gamla, ansedda, rika släkt! Fattiglappen Nuuti Nuutinpoika Pudja giljar till Jannoks egen köttsliga syster och vill äkta henne!

Och hon... hon, den oförståndiga, oerfarna, enfaldiga, håller till godo med fattiglappen... lofvar honom tro, hand, egendom, allt i sin blindhet! Hon blygs inte ens för släkten, hans egen syster, Kadje Pavasdotter Jannok...!

Blott inte detta enda varit, skulle Ivar lefvat nöjd och glad dragit in till kyrkplatsen. Men nu... nu ligger detta öfver honom som en mära. Han kan ej slita sina tankar från att hans egen köttsliga syster skall under helgen äkta fattiglappen Pudja... den där, som kunnat duga till dräng åt den sämste inom Jannokssläkten...

*

*

*

Inne i lapparnes härberge i kyrkbyn råder i helgdagsaftonens skymning lif och rörelse, och där äro de nu komna tillhopa.

Ivar Jannok allena sluter sig för sig själf och kan ej slippa lös från sina mörka tankar.

Ty i dag har Kadje Pavasdotter Jannok lofvat honom, Pudja, sin tro inför prästen och allt samifolket.

Stolt, förorättad sitter brodern för sig själf i kammaren och vill ej sluta sig till bröllopgästerna, ej äta, dricka, glamma bland brudfolket och dess vänner. Han kan det ej, han, som eljes alltid trifdes i ett gladt samkväm!

Men genom den tunna väggen hör han sorlet, pratet, fnissandet från bröllopgästerna, hör brudgummens genomträngande stämna, brudens milda röst, vännernas glada infall.

Hvarje ljud tränger in från storstugan till den ensamme, där han sitter...

Där inne i storstugan flammor och sprakar brasen af torrfuru på härden, grytor fyllda eller half-fyllda med renkött och korf stå bredvid, och en väldig kaffepanna puttrar på elden. En lukt af mat, kaffeångor, rök och skinnpälsar fyller hela rummet.

Där sitta nu lapparna i långa rader på korslagda ben, och glädje lyser ur tindrande ögon. Nu har man ju rätt att fröjdas, rätt att njuta lifvet efter de många mödorna ute bland fjällen och snööknarna.

Och så är här bröllop. När har man rättighet att vara glad, om ej då? Där skrattas, glammas, skämtas, pratas på lappars vis, det vill säga utan ordning, den ene tar ordet ur munnen på den andre; allt andas glädje och sprit; det är nu oftast så hos samifolket, när de fira fest.

Längst fram i storstugan sitter gamle Antti Pelto eller Vanha Antti med sina halfblinda och ständigt rinnande, rödsprängda ögon. Lappfolket säger, att han är hundra år gammal och har lefvat i sju konungars tid; men ingen vet med visshet hans ålder. Han innehar en af de bästa platserna, hvilken han icke lämnar. Stundom far han med sina vissnade händer öfver grannkvinnans blomstrande ansikte, men klagar och jämrar sig därvid bittert för hvarje gång. Ty Vanha Antti har svårt att komma ihåg, det hans minst 30 år yngre hustru är ej mer. Han glömmet, den gamle, för hvarje gång, att hans trogna hjälp nu, enligt sin egen i lifvet uttalade vilja, svept i näfver ligger under sin omhvälfda pulka begrafven i en stenhög ute på en ö i Kaitumälven.

Framför den hundraårige stå tvänne komsier, i hvilka ett par barn ligga insvepta i skinn, slumrande eller mumsande på någon godbit, lika lugnt och belåtet som något herremansbarn i sin vagg. Kontrasterna mötas; gubben från gamla seklet och de späda, födda i slutet af det nya!

Midt ibland bröllopsfolket sitta brudgummen Nuuti Pudja och bruden Kadje Jannok, klädda i sina nya, brokiga, prunkande bröllopsdräkter. Som oftast sticka de flottiga fingrar i den puttrande grytan på härden, allt under det de prata och glamma.

Ibland ger Kadje en knuff i sidan åt grannen Piettar, en ung nomadlapp, rolighetsmakare och full af upptåg. Han vill rycka ett stycke rentunga ur näfven på bruden. Men brudgummen rycker till sig rentungan, och så höres ett bullrande skratt på Piettars bekostnad. Under tiden passar någon på att stjäla kaffekoppen från stackars Piettar, och ett nytt

larmande skratt uppstår, då denne tafatt famlar efter koppen, som försvunnit.

Ett par svenskar stå vid dörren och gapa; de mäka ej fatta, att lappfolk kunna ha så gladt och muntert; det ångar ju lifslust ur hvarenda skinnpäls, ur hvarenda tröja, ja, till och med barnet i komsien ler.

Det småväxta folket med de obekanta språken — lapska och finska surrar omkring dem i brokig växling — de granna, pråliga dräkterna i röda, blå, gula och gröna färger, belysta af skenet från elden, allt detta bildar en egendomlig liflig tafla, en sådan som endast den unge skådar, då han som djärfvast drömer sig in i ett fagert sagoäfventyr.

— Men hvarest ... hvar är Ivar Jannok? frågar Vanha Antti.

Ingen svarar.

Man ser under tystnad på hvarandra.

Någon hviskar ohörbara ord i en vrå af rummet.

— Hvar är Ivar Jannok, släktens hufvud och brudens broder? Är han ej med på systemns bröllop? Gubben Antti spörjer ånyo.

Alla se förlägna på bruden. Denna reser sig och säger till Vanha Antti:

— Min bror är i kammaren bredvid. Han är icke i festglädje. Kanske träder han in till oss sedan, när missmodet flyktat!

Men unge Piettar, som tegat, allt sedan hans landsmän skrattat åt honom, skall nu upprätta sin ära. Han höjer sin stämma. Han vill sjunga, joika på lappars vis vid festliga tillfällen. Ty Piettar kan konsten både att sjunga smådevisor om sina fiender och dikta sånger till vänners heder.

Så sjunger då Piettar, sedan samtalet domnat af och under det skämtet en stund hvilat:

Uppe invid Kaitums vatten,
 där de hvita toppar glänsa,
 spegla sig i insjöns bölja,
 ser jag fager syn i drömmen:
 Lappens kåta invid stranden,
 Nunti Pudjas egen hydda,
 skönt belyst af solens strålar.
 Björkar grönska i dess närhet;
 uti träsket leker fisken,
 sprattlar trotsigt uti näten.
 Frodig mossa ses i nejden
 ymnigt växa, hvart jag skådar.
 Renars skara ser jag vandra
 ned i dalen, högt på fjället.
 Hvarthän ögat än jag vänder,
 ser jag djurens stolta kronor
 höja sig, så tätt som skogen
 reser sig i söderns bygder.
 Pudjas märke alla bära.
 Men när solen gått att dala
 bakom fjällens höga toppar,
 spofvens sorgsna stämman tystnat,
 ufven lämnat bergens klyftor,
 hvilat Pudja i sin kåta,
 slumrar vid sin hustrus sida;
 ler i drömmen emot henne,
 Kadje Pavasdotter Jannok.

Piettar gjorde nu ett uppehåll, tände sin korta järnpipa, som slocknat för länge sedan, drog några bloss. Därpå fortsatte han:

Dock när fienden ses lura,
 vargen smyger omkring hjorden,
 hotar, att den skingra fjärran,
 öfverfalla, rifva, mörda;
 då är lappens stund att vaka,
 värna hjorden från fördärfvet;

då på skuldran trycker bördan
under dystra, långa timmar.

— — — — —

Men när Pudja uti natten
invid hjorden ensam vakar,
lämnar Kadje varma bädden,
släcker fyren uppå härden,
vandrar ut i nattens mörker
hän till mannen, Nuuti Pudja.
Troget bördan vill hon dela,
glädje bringa ängsligt sinne.
Kadje bjuder oron flykta;
Kadje står vid Nuutis sida.

— — — — —

— — — — —

Fager syn jag ser i drömmen:
renars skara högt på fjället.
Hvarthän ögat än jag vänder,
ser jag djurens stolta kronor
höja sig, så tätt som skogen
reser sig i söderns bygder.
Pudjas märken alla bära.
Rikdom han på renar äger,
rik han är bland lappars skara,
rikast likväl i sin maka,
fagra Jannoksdottern Kadje!

* * *

När Piettar slutat sin sång, hördes ett allmänt bifallssorl af hela raden bröllopgäster. Till och med den gamle Antti Pelto gaf sitt bifall tillkänna och menade det vara väl joikadt:

— Rätt har du sjungit, Piettar.

Den gamle gläder sig att förnimma, det sångens gåfva ännu icke är utdöd bland samifolket.

Under det allmänna sorlet, som följde på den gamles ord, trädde en reslig lapp in i storstugan.

— Ivar! Ivar Jannok! mumlas det bland bröllopgästerna.

En tryckande stämning lägger sig öfver allas sinnen, då de se brudens broder och släktens hufvudman nalkas.

Men den gamle Antti Petto spørjer:

— Hvarför har ej Ivar Jannok, släktens hufvud och brudens närmaste frände, varit med på systemens bröllop?

Ivar Jannok tiger fortfarande.

Slutligen griper han dock till orda:

— Bröllopsglädje bör den känna, som begifver sig till slik högtid! Sådän råder ej i mitt sinne, det bör den, som är gammal, mäkta förstå. Af ålder har Jannokssläkten varit ärad och ansedd; rik och mäktig har den ock varit, så långt de gamle kunna minnas. Jannokarna ha varit en prydnad för samifolket, och deras döttrar hafva alltid vunnit betydande giften.

Nu har en af den gamla släkten brutit god ordning och äktat en oansenlig man. Kadje Jannok har i dag tagit till äkta Nuuti Pudja inför prästen och allt samifolket. Den oförståndiga . . . oerfarna . . . aktar ej mera sin släkt: hon håller till godo med en fattiglapp och tröstar sig med vackra drömmar, som upptågsmakaren Piettar diktar. Min egen köttsliga syster har sålt sin förstfödslorätt, liksom Esau gjorde till sin broder!

Med dessa ord vänder Ivar Jannok ryggen åt bröllopgästerna och lämnar rummet.

Men där inne i storstugan fortgick bröllopsfirandet hela kvällen med ätande, drickande, pratande, glammande och joikande, ända tills de festfirande naturbanen uttröttade inslumrade, hvar och en där han kunde finna sig plats för ett sofläger.

LAPPMARKNAD

Det var en kall februari-dag på 1870-talet. I Gällivare fästing hölls den stora vintermarknaden, som då för tiden ägde en större betydelse för norra Lapplands befolkning. Heltan rådde en isryggen och första marknads-lagen stod på fötterna här och där på niska för att de handelskaravanserna från Luleå, Hågan eller andra håll söderifrån komna drögande sig för förlisnings- och sina vagnar vältade bäst. Blev den kända förbänderna som förbände han-folkarna. De drogo från länga reder även de med vackra dragare. Sin kommo lapparna. Den som ställde sig på en hög punkt vid byn och skådade ut öfver byn sågs många hem snart runt omkring sig alla håll brukade sig långa strim-mer från öfver de vida ändarna. Det var allasammans stört eller mindre rejält ut reder på 10-20-30 stycken, gubbar eller kvin-

LAPPMARKNAD.

Det var en kall februaridag på 1870-talet. I Gellivare kyrkby hölls den stora vintermarknaden, som då för tiden ägde en större betydelse för norra lappmarken än nu.

Redan tidigt om morgonen den första marknadsdagen stod byfolket här och där på utkik för att få se handelskaravanerna från Luleå, Råneå eller andra håll söderifrån komma dragande ned för Repisberget med sina vackra, välfödda hästar.

Efter dem kommo förbönderna, som fraktade handelsvarorna. De drogo fram i långa rader, äfven de med vackra dragare.

Sist kommo lapprajderna.

Den som ställde sig på en hög punkt vid byn och skådade ut öfver bygden, varnade dem snart: rundt omkring från alla håll buktade sig långa strimor fram öfver de vida snööknarna.

Det var allesammans större eller mindre rajder af renar på 10—20—30 stycken, bundna efter hvar-

andra med hvar sin pulka, — alla skulle de till Gelli-vare kyrkby.

Och fram på dagen körde den ena rajden efter den andra in på marknadsplatsen.

Anlände någon af de rikare nomadlapparna, så följdes han alltid med en viss uppmärksamhet och intresse af bybefolkningen. Mången trodde sig väl kunna säga, huru mycket han var värd; det var och förblef likväl alltid blott en gissning. Men just detta hemlighetsfulla har alltid sin lockelse för mängden.

I dag syntes bland andra den rike nomadlappen Piettar Vitsak, hans hustru, dotter och dräng komma körande mot platsen med en ståtlig rajde på 30 djur.

De renar, som han och familjen åkte med, voro af utvaldt slag. Särskildt var den, med hvilken Margit, dottern, färdades, ett sällsynt vackert djur.

Marknadsfolket skockade sig kring Margits ren under högljudd beundran.

— Se, en sådan grann ren lappflickan har! utropar en finpojke.

— Se, sådana granna, ståtliga horn på djuret! utbrister en annan.

Då tränger lappdrängen Micko sig fram till renen.

— Hvar har du fått fatt i den renen, dräng? frågar honom en af de närstående.

— Inte har jag fått den af dig! svarar denne snäsigt.

— Hvad bär den för märke på örat! Titta efter!

Det är Vitsaks märke, Piettar Vitsaks ren — han, den rike gubben därborta! De säga, att det är den rikaste lappen i hela norra lappmarken.

— Hvarifrån är han?

— Han är från Sörkaitum. Men den här renen är uppifrån norska finnmarken, om du vill veta det! säger till slut lappdrängen och knuffar undan de mest påträngande bland de nyfikne.

Piettar Vitsak förde med sig skinn af 60 renar och kött af ett tjugotal, som skulle säljas på stormarknaden. En del af de medföljande renarne tänkte han äfven afyttra.

Gamle Vitsak och hans hustru skulle ock göra en del inköp på marknaden. Utom de vanliga skulle nu ock göras inköp för dotterns skull. Denna, Margit, var nu giftasvuxen och kunde när som helst bli gift, rik som hon var. Där skulle nu köpas fint, blått kläde åt henne med prydnader i guld och röda färger samt ett ståtligt bälte med silfverplättor och andra prydnader af silfver.

Piettar menade, att hans dotter hade råd att äga sådant, som icke hvar man råder öfver, och själf var han svag för allt, som var grannt och lyste i ögonen.

Vitsaksfamiljen har nu ändtligen intagit sitt kvarter i byn och gjort sig färdig att gå på marknaden. De ställa sina steg till köpmännens handelsstugor, som voro uppförda i tvänne linier. De bildade på detta sätt en lång gata, som kallades borgargatan och gick i rät vinkel mot Vasaraälfven. Hvarje handelsstuga utgjordes af bod, kammare och packrum, allt af enklaste slag.

Mellan bodarne vid borgargatan rörde sig i dag ett brokigt lif. Där funnos nomadlappar från Koutokeino i norska finnmarken, typer med vilda anletsdrag och lömska blickar, alla klädda i nationaldräkt och lätt igenkännliga på sina långa, nedhängande

Koutokeinoknifvar. Där sågos Karesuando- och Juckasjärvilappar med pösiga, i många hörn utstående mössor, vanlig kolt med mer än kvartersbreda läderbälten och ofta med lappskor af ovanlig hvithet.

I jämförelse med dem föreföllo Kaitum- och Jockmockslapparna mera godmodiga och stillsamma till sitt väsen. Till gestalten voro de dock vanligen resligare och ägde en värdigare hållning.

Finnbönder från norr och fjärran, ända från Torneå och Uleåborg, hade ock infunnit sig, många för att sälja lurendrejadt gods, mest ryska blader, eller för att kröga med spritvaror, helst brännvin. Några skinnuppköpare, ryssar från Archangelsk, hade äfven förirrat sig till bygden och deltagit i marknaden.

I sina stugor stodo handelsmännen och pratade med folket, äggande deras köplust, sålde och ackorderade af hjärtans lust och ifver med sina kunder.

Skämt och brännvin var deras verksammaste medel att göra dem köplystna. Hvarje handel började därmed, att ett fullt glas iskänktes åt lappen. Fann han ej priset antagligt, så vankades ett nytt glas, och vanligtvis bevektes hans hjärta af det tredje.

Visserligen funnos ock några förslagna hufvuden, som ej läto undfägna sig, förrän de voro färdiga med köp och försäljning samt på säkert ställe nedstuckit de silfverriksdalrar, som de ville föra med sig hem.

Vitsak, hans hustru och dotter hafva nu hunnit fram till sin borgares bod och börjat köpsläendet. Lappen har fått sin välkomstsup och gifvit en renstek som gåfva åt handelsmannen. Och sedan köpslås det friskt.

Men lappen är icke nöjd.

Han ropar:

— Borgare, har du ingenting för min mun i dag? Jag har gifvit dig en stor renstek. Du skall hålla i en stor sup åt mig!

— Åh, sade borgaren, du har redan fått för din stek. Den var icke så stor!

— Ja, sade Vitsak, är du snål på dina varor, så blir jag snål på kött! Jag är annars Piettar Vitsak från Sörkaitum!

Detta biter. Vitsaks namn är kändt, och han får genast sin vilja fram. Honom räckes en riktig kardinalsup, hvilken lappen först själf smuttar uppå och sedan ger åt de kringstående lappar, som han känner och som tagit hans parti emot borgaren.

Denne är klok nog att inse, att en så ansedd kund måste uppmuntras. Så avslutas affärerna: lappen skänker borgaren torrkött, ett stort renskinn samt ett par renostar. I gengäld får han en slidknif, bröstsocker och några grannlåtssaker åt fruntimmerna.

I detsamma kommer en ung, ståtlig Juckasjärvilapp springande. Han ser glad och blid ut samt hviftar med en lång brokig halsduk. Han är ute i friareärender.

På hvarje lappflicka, som han möter, kastar han mönstrande, skälmska blickar. Ty nu skall han göra sitt val. Det gäller att raska på, ty snart skall han resa igen upp till fjälls, och då vill han ha utkorat en hustru åt sig.

Så får han syn på Vitsaks dotter Margit.

Han stannar för ett ögonblick. Hans blick lyser genast upp:

— *Den* skall jag ha!

Raskt tränger sig den högväxte, ståtliche lappen genom folkhopen, stöter gubben Vitsak åt sidan, tar hans dotter Margit om halsen.

Hon skall ha hans halsduk och bli hans vän!

Margit drager sig undan hans famntag, men ler skälmskt åt hans förslag:

— Jag känner dig ju icke! Jag är en Kaitumflicka, och du är en Juckasjärvilapp!

De andra lapparna skratta åt honom därför, att en fattig stackare som han dristar sig att fria till den rike Vitsaks dotter.

Men lappen låter sig intet bekomma.

— Skåda hit, du lappflicka! Se på mig, du fagra fjällblomma! Har du sett någon duktigare gosse från Juckasjärvi eller Kaitum! I mig skall du finna en trofast vän, som skall sörja för dig och värna dig mot alla fiender. Ett ondt ord skall du aldrig få spörja från mina läppar, allenast vänligt tal och kärleksglam! Söta flicka, du som är reslig såsom ett träd i skogen, passar till hustru åt den ståtliche Juckasjärvilappen och skall råda öfver hans renar! — Men säg snart ditt svar, vackra fjällblomster, om vi skola bli ett par. Ty snart drager jag åter till fjälls med min hjord, och dessförinnan gå vi till prästen, du och jag!

— *Kieres neita, mon ätsav su japmemi radjai!*
(Söta flicka, jag älskar dig intill döden!)

Då stiger Piettar Vitsak fram och knuffar friaren i sidan:

— Ung är du och oerfaren, som fattig och okänd i våra bygder, friar till denna flicka. Hon är den enda arfvingen till mig, Piettar Vitsak, som alla i Kaitum anse för rikast ibland dem. Sluta därför

upp med ditt dåraktiga tal till flickan! Jag är hennes far och giftoman!

Den högväxte, hurtige ynglingen drager vidare ut bland folkhoppen, och öfverallt, där han ser en lappflickshufva, dit störtar han i väg, forskande med all ifver, ty han har kort tid på sig.

Medan Piettar Vitsak och hans hustru gå till nästa borgare, med hvilken han har uträttningar, har en ung Kaitumlapp gripit Margit i armen och fört henne bort till en annan handelsbod.

Denne är klädd i en ny, prunkande dräkt, som väcker beundran och afund hos många lappar och äfven vittnar om välstånd. Silfverknappar pryda koltén, tenn- och silfvertrådar lysa upp den höga koltkragen, på samma gång som granna metallplattor pryda det breda bältet.

Hos borgaren trakterar han Margit med sirap och skorpor, en läckerhet, som ingen lappflicka vägrar att mottaga och icke heller Piettar Vitsaks dotter, som för öfrigt väl känner ynglingen. Han är Joar Reus, hennes köttslige frände och äfven Kaitumlapp, och de ha ofta råkats under flyttningsresorna bland fjällen. Han är ock hennes jämlike. Ty han är rik.

Därför får han äfven bjuda henne på vin, picardon, hvilket borgaren har som stående handelsvara.

Så dricka de bägge ur samma mått, i hvilket handelsmannen mäter uti; och ingen har något att invända däremot.

Men dagen skrider mot sitt slut, och borgarfolket har hunnit att tröttna på köpsläendet.

Piettar Vitsak har uppgjort sina affärer samt med familjens tillhjälp fört hem sina inköp till kvarteret uti byn.

De återvända nu att söka efter lappdrängen Micko, som försvunnit. Han anträffas tillsammans med några lappar, hvilka ha lägrat sig ute i en ring och funnit en mjuk sittplats i en snödrifva. I midten ha de placerat en brännvinskagge. Brännvinet hålles uti en slef (kokse) af masur, som går laget rundt från mun till mun. Man har här blifvit så uppvärmd af nektaren, att prosan ej längre räcker till att uttrycka tankarna, och nu samtalar man med sång. Så besjunga naturmänniskorna sina kärestor, sina renar och sina irrfärder samt äfventyr bland fjällen.

Vitsak går nu till sin borgare för att få med sig ryska blader från marknaden. Han måste tränga sig fram, ty marknadsfolket har skockat sig omkring köpmannen.

Uti folkhopen varsnar här Vitsak den muntre Juckasjärvilappen med en lappflicka vid sin sida. Han har varit ute på friarestråt hela aftonen och har omsider funnit en käresta, en liten pigg, rundkindad, brunögd en, som mumsar på ett stycke bröstsocker, en present af friaren.

Vitsak lyckas omsider nå fram till köpmannen och komma till tals med honom. Denne borgare är mera omtyckt än de öfriga på platsen, ty han beherskar alla de tre språken (svenskan, finskan och lapskan), som användas af de marknadsbesökande. Folket tränges därför så tätt omkring dennes bod, att han har svårt hinna med att betjäna den talrika kundkretsen.

Värst är, att ingen ibland dem vill vänta på den andre. För att komma ihåg alla beställningar och visa sin villighet att betjäna hvar och en, upprepar därför köpmannen immerfort de begärda varornas namn.

När så Piettar Vitsak begär tobak, och hans grannar vilja ha, en ingefära, en annan socker, en tredje vin, så idislar den stackars handelsmannen detta oupphörligt under beställsamt spring.

Så kommer det att heta: "tupakkaa, tupakkaa, tupakkaa; inkifääriä, inkifääriä, inkifääriä; sokeria, sokeria, sokeria; viiniä, viiniä, viiniä", o. s. v.

Men när omsider vinförrådet, som är mest anlitat, tager slut, följer han äfven då gamla vanan, och nu låter det:

— Viini on loppunut! Viini on loppunut! Viini on loppunut! Tule huomenna! Tule huomenna! Tule huomenna!

(Vinet är slut! Vinet är slut! Vinet är slut! — Kom i morgon! Kom i morgon! Kom i morgon!)

Men när vinet är slut, äro ock köpmannens krafter och tålmod förbi. Han måste stänga boden — men huru få den med lappar fullpackade lokalen tom, utan att stöta eller förarga någon af de envisa kunderna?

Han ilar i hast ut på gården med några raketer och antänder dessa.

Då höras från alla håll högljudda rop:

— Voj! Voj! Voj! Himmelseldar! Se! Voj! Voj!

På ögonblicket rusa alla lapparna ut ur boden för att få bevittna detta för dem ovanliga skådespel.

Medan nomadfolket står och gapar i vädret, stänger köpmannen sin bod!

Vitsak föres ock ut i hvimlet. Liksom de andra lapparna utbrister han i hvarjehanda rop vid åsynen af de uppsända raketererna.

Men på samma gång blottar det tillfälliga ljuset

en annan scen för honom, som än mer fångslar hans uppmärksamhet.

Midt på borgargatan ser han sin frände, den unge, förmögne nomadlappen Joar Reus, stå och vid dennes sida sin egen dotter, Margit.

Men hans Margit är nu omvirad med en stor rödrutig halsduk af det välkända slag, som plägar vankas bland friaregäfvor.

Vitsak mumlar belåten för sig själf, blickande på dottern och lappynglingen:

— Se, hon är en Vitsak och klok som en Vitsak!
Hon tager ingen fattiglapp.

FRÅN TORNETRÄSK.

Längst uppe i Norrbotten inne i vildmarken ligger det stora vatten, som kallas Torneträsk. Det är fjällens och ödemarkens träsk, sagornas och sägnernas sjö, hemligheternas och tystnadens vatten. Hitills har sällan någon annan människofot hunnit hit än nomadlappens. Icke ett spår af civilisationens nivellerande hand kan här skönjas. Allt är vildt, ursprungligt, storslaget. Människohand har icke hunnit fuska bort den store mästarens konstverk.

Juckasjärvi församling, ja, hela Norrbotten har icke större sjö än Torneträsk. Dess längd är 8 mil och dess bredd växlande, men i medelsnitt $\frac{1}{2}$ mil. Öfver hafvet höjer den sig 350 meter.

Djupt ned mellan höga fjäll ligger sjön. En lång och smal ränna i berget har blifvit till en väldig vattenreservoar. Blott två vindar kunna därför hinna hit — nordvästen och sydosten. Flerestädes stupa bergen tvärbrant ner i sjön, så tvärbrant, att roddaren, som befinner sig ute på djupet, förgäfvades ser sig om efter en landningsplats. På andra ställen äro

stränderna ej branta, utan låga. Men nästan öfverallt äro de klippiga, stela, vilda. Alltid skola de därför göra ett mäktigt intryck på främlingen och imponera genom sin kraft.

En gång var träskets vattenstånd mycket högre än nu. Så berätta stränderna med tydlig skrift. Hopträngda i massor ligga där stenar och klippblock och bilda liksom linier, ty här gick den forna strandgränsen. Du skall nedan denna knappast finna en torfva jord: det forna vattenståndet har sköljt bort alltsammans. Intet blef kvar.

Närmast kring träsket ser du nakna, vilda fjäll höja sig, det ena invid det andra. Dessa hinna dock ej snögränsen. Men bakom dem resa sig väldiga jättar: fjälltoppar, ständigt hölжда af is och snö.

De lägre bergen täckas af skog, tät, ogenomtränglig björkskog. Dess växtlighet är så stor, att du glömmes, det du hunnit långt ofvan polcirkeln. Du kan lätt se, hur skogen öfverallt upphör vid samma höjd; trädgränsen är allestädes densamma.

Förgäfves blickar du här efter ett barrträd. Jo, verkligen! Om du noga undersöker träskets södra ände skall du vid en vik finna några tallar. Men du kan räkna träden, glesa, kortväxta martallar allesammans; de äro ej hemmastadda här, de känna sig som främlingar så långt upp i nordens.

Men se hvad blomster där uppe på somliga af bergens afsatser — ljusa, röda, gredelina, violetta blomster — en färgprakt, som du annanstädes får leta efter! Det är en fullständig blomsterträdgård! Se, huru *Saxifraga aizoides* ståtar i gula färger; hon öfverglänser alldeles den blyga *Azalea*. Se där en hel blomstermatta med *Dryas*, den prydliga, sällsynta

Dryas. Vik tillbaka bladen: du skall se, hur de skimra, de glänsa som silfver. Titta på gräset där borta på några af bergssluttningarna! Se hur ymnigt det växer där borta... och där... och där... och där! I det bördiga Jeprinouta vid träskets norra strand är gräset så högt, att du häpnar: det hinner en meters höjd.

Detta Jeprinouta är en af fjäll begränsad dal, en afskild värld för sig. Den har sin egen historia.

Tvänne äfventyrslystna unga män, Ivar och Antti från Wittangi, hade färdats uppför älfven hit till träsket. De undersökte näjden däromkring för att finna en plats, lämplig till nybygge. Kreatur förde de med sig. Gällde så att uppsöka en passande betesmark.

En dag hade de skilt sig åt. Antti träffar då på en dalgång, skyddad af fjäll. Han undersöker den närmare. Den är vid pass $\frac{1}{4}$ mil bred och $\frac{3}{4}$ mil lång. Sådan god jord, sådan växtlighet som här hade han aldrig förr skådat. Han hade kommit till Jeprinouta.

Antti uppsöker därefter kamraten, Ivar.

— Nu vet jag, hvar vårt nybygge skall stå. Nu har jag träffat jord, som skänker ymnigt foder. Bättre jord skall du icke träffa hvarken i Jukkasjärvi eller Vittangi.

Ivar fick nu se dalen, och de två kamraterna voro snart ense: här hade de hvad de åträdde. De uppsatte här sina kåtor. Sedan greps till yxan. Skogen i dalen glesnade, ju mer yxhuggen föllo. Snart hade man fått en yppig betesmark, som ej kräfde gödning. Och där nere hade de träsket, vidsträckt som ett haf. Där vimlade det af fisk.

Tvänne somrar och tvänne vintrar gingo, och ännu vistades Antti och Ivar i sin dal. Somrarne var deras bästa tid. Då drefvo de kreaturen på bete och fiskade i träsket. Då ångrade de blott, att de medtagit så få nät. Men när vintern kom, bister och ändlös, då kände sig de bägge nybyggarne som tvänne sparfvar stängda i bur. Ingen väg, ingen stig förde dem då till andra människor. Mångtaliga mil hade de till närmaste by, där landsmän bodde, och lika långt till norska köpmän. Mat, helst mjöl, började tryta. Omöjligt, rakt omöjligt att skaffa hvad som behöfdes! Då fingo de båda enslingarne ofta hungra.

När tredje sommaren kom, voro de båda, Ivar och Antti, trötta på sin robinsonad. De lämnade Jeprinoutadalen och Torneträsk, vände åter till sin fäderneby. Tre tiotal år hafva nu gått, sedan detta hände . . .

Är du fiskare, skall du finna dig väl vid Torneträsk. Ty här lönar sig yrket. Hvad du träffar för fisk i träsket? Jo, främst och mest fjällrödingen, den i prunkande färger glänsande fjällrödingen. Du skall bara se, hur hans buk glittrar i silfverglans, stötande en smula i ljusrödt! Du skall se de vackra ljusröda fenorna, se hans rygg, huru mörkröd! Harren och laxoringen träffar du ock. Och färdas du upp till norra ändan af träsket, skall du där, om lyckan är god, kunna fånga surttikka. Surttikka? . . . Ja, det är en med laken besläktad fisk. Finnmarksbefolkningen betraktar den som en läckerhet. Skäret, där denna fisk plägar fångas, nämnes Surttikkaskäret.

Antag, att du färdas fram på Torneträskets vatten, då allt är lugnt, stilla, och vinden ej krusar ytan.

Då kan du sannerligen njuta. Du kan njuta af allt omkring dig: af en storslagen, otämd natur, af den sköna, starka fjälluften, af vattenspegelns fägring, af själfva djupet. Ty äfven dit mäktar du blicka. Bottnen skönjer du ända på 4 à 5 famnars djup. Du ser allt därnere: en strimmig sandbotten, några kiselstenar och kanske, om lyckan är god, en silfverglänsande fjällröding.

Men måhända du intages af vemod, ja, ängslan öfver stillheten, tystnaden däruppe. Det vore ej underligt. Ty intet buller stör dig, intet ljud höres. Blott någon gång förnimmes det enformiga lätet af en drillsnäppa, som fruktar för ungvullens säkerhet därute på skäret vid ön: eller kanske höres det utdragna skriet af en lomm, stadd på fiskjakt. Eller förmärkes möjligen ett plaskande i det klara, blå vattnet, då en mås dyker ned och söker snappa upp en fisk. Någon gång ses ock kungsörnen majestätiskt kretsa på afstånd vid sjön, betraktande människovarelser, som inkräktar på det område, där han är konung: eller höres kanske det hesa kraxandet från en ensam korp, som sväfvar fram öfver fjällbranten.

Men färdas du uppför hela träsket till dess nordligaste ände, har du utsikt att få se en skymt af människovarelser. Här är en trakt, som heter Ponnu. Där träffas sommartid nomadlappar från Juckasjärvi. Hit anlända de strax före midsommar, här dväljas de till början af september. Under tiden vistas deras renhjordar på de norska fjällen utan tillsyn, utan vård och vakt. De ha blandat sig med mångtusende sina släktingar, som ströfva omkring på renbetesområdena i fjällregionerna. Deras ägare lefva då i Ponnu af medfördt renkött och skaffa sig omväxling

genom att fiska i träsket. Först vid höstetid samlas de stora hjordarna och fördelas efter renmärkena bland sina ägare, hvarefter man drager ned åt landet . . .

Låt oss färdas dit upp till Ponnu! Där får du se några getter gå upp och ned, betande i fjällsluttningarna. Du får höra ett par lapphundar, hvilkas skall genljuder i trakten. Du upptäcker en lappkåta invid: där inne sitta momaden, hans hustru och några lappbarn vid härden. En rök stiger uppåt. I träskets klara vatten afspeglar sig alltsammans, hundarna, kåtan, röken, lappen, som kommit ut för att hämta bränsle till elden, barnen, som följa honom efter.

Men där nere på träsket kommer en båt. En lappyngling ror den. Båten klyfver de vackra afspeglarna: härden, kåtan, röken, lappfigurerna, alltsammans vaggar upp och ned i de små vågor, som den framilande båten uppväcker. Så skrapar det mot bottnen, då båten lägger i land.

Ynglingen stiger ur sin farkost, tager en kont på ryggen och går fram mot den äldre lappen. De hälsa: puoris! puoris! gå upp och försvinna om en stund i kåtan, hvarifrån nu en ännu tjockare rök stiger mot höjden. Eljest är allt äfven här så tyst . . . tyst . . . icke en skugga glider öfver den solbelysta nejden.

Men det härligaste väder här uppe kan plötsligt i ett nu aflösas af vild storm. Lappen känner tecknen, som båda ovädret. Han ser små molnfläckar samla sig kring de högsta fjälltopparna: han vet, att snart är stormen här. Fiskar han på träsket, dröjer han då ej en minut. Ty hinner han ej stranden, innan stormen kommer, får han kämpa för lifvet.

Stundom begifva sig lapparna till det höga fjället Noulja och till skogsbygden, som utbreder sig söder därom och kallas Abeskonouta, vid träskets norra ände. Då äro de på jaktstråt. Ty här uppehåller sig ännu björnen, och björnjakt föraktas ej af nomaden.

För några år sedan befunno sig två Juckasjärvibor ute på fiskfångst å träsket. De vittjade just sina nät midt utanför Nouljaberget. Därvid hejdar roddaren helt plötsligt båten och hviskar:

— Tyst, tyst!

Kamraten blickar upp, följer med ögat riktningen af den andres finger:

— Där borta! Se dit! Där...

Uppe på Nouljabergets sluttning upptäckte han tvåne björnar. De betade i godan ro i en gles björkskog på bergets afsatser. Ögonblickligen lämnade de bägge männen sina nät, rodde till stranden, smögo sig uppför bergsslutningen, den ene väpnad med en liten lodbössa, den andre med en yxa.

Det gäller att ej skrämna nallarna. De bägge männen smyga sig tysta som indianer upp mot höjden. De taga utkik bakom ett klipputsprång. Där är utsikten fri.

Se! Ligger icke den ena björnen på en flat berghäll midt i solljustet! Han gassar sig... låter solen steka sig. Nedanför går kamraten och betar gräs... syror.

Karlen med bössan smyger sig närmare, den andre stannar bak klipputsprånget. Den förre lägger sig bakom ett snår, laddar, tar sikte. En knäpp höres... skottet — klickar. Björnen på stenhällen hörde nå-

got, ... det var knäppen. Han far upp och störtar i väg genom skogen; kamraten följer honom.

Men två par ögon blicka efter dem ... ansiktena se långa, långa ut. — —

Upp till dessa nejder begaf sig för några år sedan en lapp Jussi Viikkusjärvi från Juckasjärvi. Han skulle fälla björnar, såsom han plägade göra vid höstetid. Jussi gick alltid ensam: icke ens en björnhund var hans kamrat i skogarne och den vilda ödemarken; blott bössan följde honom. Några renar ägde han numera icke; pesten och tjufvar hade röfvat den sista återstoden af hans forna ansenliga hjordar; nu lifnärde han sig häruppe allenast af jakt och fiskfångst.

Det säges, att Jussi Viikkusjärvi här gjorde lyckade jakter och slog sig väl ut. Så förgick någon tid; man träffade honom ej mer. Han var borta, spårlöst försvunnen. Ingen kunde förtälja, hvilket öde som öfvergått honom, om han lefde eller var död.

Några vänner och anförvandter till Jussi anlände hit upp till träsket, sedan månader hade gått. Några af deras renar hade villats bort från de stora hjordarne och flytt till skogs; det gällde nu att uppsöka dem. Däruppe vid en undanskynd, nästan dold vik på nordvästra stranden af träsket träffar en af nomadlapparna en båt af samma form som deras egen. Den granskas, synas från alla kanter.

Till slut finner man märket. Hvar och en känner igen det på snedskårorna. Intet misstag är här möjligt: båten är märkt med Jussi Viikkusjärvis renmärke.

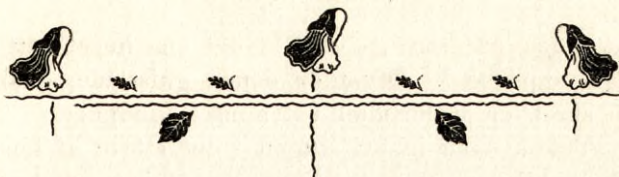
Lapparne gå upp i land, och nu forskar man vidare. Lapphundarne springa före, snoka och vädra.

Snart träffar man mera. Först en kittel: det är Jussis, sedan en pipa: Jussis pipa, sedan en yxa: Jussis yxa.

Men han, björnjägaren Jussi själf förblef borta. Hvad som hade mött honom i villande skog, fjärran från människoboningar, vet ingen.

Men kunde Torneträsks stränder, kunde fjällen och träden tala, de skulle förvisso ha mycket att förtälja, som aldrig blifvit skrifvet i bok.

FINNJÄGAREN.

Det var för länge sen tillbaka, medan folk ännu lefde på gammaldags vis. De unga veta intet om den tiden; blott de äldsta kunna förtälja därom, om man ställer sig väl med dem och förstår att locka fram minnena.

På den tiden växte skogarne högre och stoltare än nu; och yxhuggen föllo då icke tätt och förödande bland skogens resliga jättar och än mindre bland dess yngsta omogna släkten.

Kraftigast och vackrast voro dock skogarne kring älfven, där som Mången ligger, och där träffades då ännu skogens vildaste djur hvarje år, som gick. Naturen däromkring var vild och storslagen såsom ofkast häruppe.

Där vid Mången såg man fordom ett par gårdar, som blifvit upptimrade af finnar. Sommarsolen hade brynt husen, och rökstugorna, som hörde till dem, sågo ålderstigna och skröpliga ut.

Fönsterna i boningshusen voro af det gammaldags slaget: blyinfattade och skiftande i grönt och

blått, och på östra gafveln af det ena huset satt en uggle uppspikad. Ofvanför denna gnisslade, gnällde och skrek en väderflöjel vid minsta vindpust.

Trädde man in uti stugan i det större af husen, möttes blicken genast af en hop skinn och hudar, som täckte alla väggarne förutom en. På denna hängde ofvan sängplatsen några gamla, men väl vårdade gevär samt ett par väldiga älghorn. I ett hörn af rummet syntes en björnskalle med bortfallna tänder och gapande ögonhålur.

I stugan bodde en finne, som hette Mattis, skicklig skytt och gammal jägare. I många år hade han bott där; men folk påstod, att han icke var barnfödd på platsen, utan kommen från finnbygden.

Därför gick och gällde han ofta under namnet Finn-Mattis. Men vanligast nämndes han efter byn för Mångs-Mattis.

Mångs-Mattis var en liflig och flink karl i alla vändningar. Vig var han ock som ett lodjur, och på vandring i skog och mark, rörde han sig så snabbt, att få mäktade följa honom. Helst om det gällde att förfölja björn eller gråben i vildmarken, då var där icke *en*, som rädde följa honom.

Då ilade han framåt, medan det långa, svarta håret fladdrade i luften bakefter, och de små, bruna ögonen voro stadigt riktade framåt, utan att blicka hvarken åt höger eller vänster. Då vidgade sig hans näsborrar såsom en jakthunds, som vädrar byte.

Vid sådana tillfällen plögade han för att kunna löpa fortare, helst om han stod på skidorna, kasta af sig det ena plagget efter det andra: först den lappade, grå vadmalsrocken, sedan väskan, sist den slitna, gamla hättan.

Men då lopp han ock som en hjort, och ve det djur, som råkat ut för honom! Ty Mattis' lungor tycktes vara af annan kaliber än andra dödligas.

Men i bygden fanns mången, som höll för, att Mattis icke behöfde möda sig så; blott för sitt nöjes skull gjorde han det.

“Mattis är karl till att själf stämma björnen till möte“, sade byamännen i Mången.

“Han kan *tvunga* fram björnen, blott han så önskar! — Han är väl inte finne för ro skull håller!“

* * *

Ett år på efterhösten tar Mångs-Mattis ned sina skinn från stugväggen. Han buntar ihop dem efter olika sorter.

Nu skall han in till stadsmarknaden. Där skall han byta ut dem mot krut, matvaror och tobak.

— Törhända, mumlar han för sig själf, får jag ock så pass mycket öfver, att jag kan handla mig en lodbössa af det vackra slaget — de andra ha börjat att bli gamla nu.

Så beger han sig ästad. Vägen går genom stor-skogarne. Där fanns då rikt med vildt. Mattis har bössan med sig i vagnen — det var af gammal vana. Men hon får hvila, ehuru den ena skogsfågeln efter den andra skrämmer upp och med en stor duns tar till vingarna.

Nu skall Mattis färdas genom en trakt, där under de sista åren en stor timmerfällning skett. Blott ett och annat timmerträd växer här på svedjan, skonadt af skogshuggarens yxa.

Men hvad är det? Hvad står på?

Mattis håller in hästen.

Ett doft brummande höres från skogen. Mattis lystrar, känner igen slaget; han får liksom klåda i fingrarna. Men den här gången hinner han icke: det gäller marknaden. Där måste han vara i god tid!

Men han muttrar något för sig själf:

— Var lugn du, nalle, vi råkas nog i alla fall!

Därmed smackar han åt hästen och reser vidare, medan det ekar af vagnsbullret i skogsbackarna.

Väl kommen till staden, skall Mångs-Mattis göra affärer. Det får gå fort i dag: snart har han bytt bort skinnbuntarne och fått skäligen mycket öfver i pungen.

Han har ej kunnat låta bli att emellanåt tänka på brummandet, han hört vid svedjefallet.

Nu får han ett infall. Han vänder tillbaka till skinnhandlarens bod, som han för en stund sen lämnat.

Handlanden blir förvånad.

— Har du flera skinn till öfvers, Mattis, som du vill kursa med? Jag trodde nyss, att jag köpt allt, som du hade!

— Nej, handelsman har fått alltihop, blef svaret.

— Nå, hvad vill du då?

— Jo, jag vill blott få besked om, hvad handelsman vill betala för ett björnskin?

— Hvems är det då? Hvar har du skinnnet? Tag fram och visa mig det! Sen skall jag ge dig besked!

Handelsmannen brann af nyfikenhet: björnskinnet stodo högt i kurs och rönte stor efterfrågan.

— Ja, jag skall säga som det är: jag har inte

skjutit björnen ännu, men det tör inte töfva länge, innan jag kommer till handelsman med skinn!

— Ha, ha, ha! skrattade handelsmannen. Ha, ha, ha! Inte är det värdt, att du bjuder ut björnen, innan du skjutit honom! Ha, ha, ha!

Mängs-Mattis blef arg, mest för skrattets skull. Han gick sin väg. Nu skulle han till kvarteret. Där selar han kampen sin. Och sedan han tändt pipan, beger han sig på hemväg.

Vid tullen ropar någon ifrigt efter honom; han hör brådiskande steg bakom sig.

Det är inspektorn från närmaste bruket intill Mängen. Han ber att han och hans dräng skola få följa med och åka i Mattis' vagn. Han har ett ärende till Mattis; han önskar köpa ett björnskin af honom!

Mattis har hejdat hästen, ehuru en smula otålig. Men nu klarnar hans anlete, när han hör att det gäller göra affär.

Inspektoren och drängen sätta sig upp i vagnen; sedan bär det af. Så säger Mattis:

— Jag tror mig kunna skaffa inspektorn ett bra skinn!

Därpå berättar han om sin resa samt att han hört björnbrummandet vid svedjefallet.

Under tiden hade de anländt till platsen, där Mattis hört björnen.

— Just här var det! sade Mattis. Nu får jag be 'spektorn vara beskedlig och bida en stund, så pass länge, att jag hinner titta mig omkring. Törhända jag får syn på nalle!

Därmed hejdade han hästen. Drängen tog töm-marne.

I förstone hade inspektorn lett åt alltihop. Men

när han såg, hur tvärsäker Mattis var, drog han sig till minnes, hvad folk sade, huru han kunde stämma björnen till mötes.

Nu vardt inspektorn nyfiken, men äfven kuslig till mods.

Hans blick föll på ett par knotiga tallar, som stodo utmed väggkanten. Han kastade af sig ytterrocken, och en liten stund därefter sitter han högt uppe i trädet på en stor och stadig furugren.

Drängen hade fått befallning att köra hem med hästen.

Mattis vandrade emellertid med raska steg uppåt skogsfallet. Kommen ett stycke från vägen, stannade han och lyssnade.

Hvad är det som tassar i närheten?

Han får ej tid att besinna sig, innan ett stort svartbrunt hufvud visar sig tätt invid; björnen kommer rakt emot honom.

I en hast för Mattis bössan upp till ögat. Han söker ta säkert sikte, men känner sig förbryllad... bortkommen... öfverrumplad... gripen på bar gärning.

Handfallen skjuter Mattis, men på måfå — i luften. Och det var ändå själfva Björn-Mattis. I den stunden var han icke mycket värd.

Björnen brummade. I nästa ögonblick höres ett slag af björnens tass. Mattis sjunker medvetslös till marken.

Björnen ställer sig att nosa... lukta... vädra. Han lyssnar, om jägaren lefver. Men denne ligger stilla, orörlig: ej en fläkt lämnar hans läppar.

Men uppe i en knotig fura utmed vägen sitter en hopkrupen figur, hvars hjärta skälver af ångest.

Snart är kanske hans tur kommen. Han mäktar knappt hålla sig fast i trädet: det blir dimmigt för hans ögon.

Några minuter ha förgått. Då vaknar Mattis åter till sans. Han vill resa på sig, men — nej pass — kroppen är nästan afdömd, det värker i hufvudet.

Nu först märker Mattis, att blodet dryper af honom: hufvudsvålen har lossnat för det där nypet af björnramen. Svålen hänger nu ned bakåt.

Mattis grubblar: hvad har händt? Hvem har slagit honom? Hvarför ligger han här?

Nu går det upp ett ljus för honom: ett svartbrunt hufvud, en väldig ram — björnen, vet jag, som inspektorn skulle ha! Björnen!

Men hvar är han?

Några stenkast längre bort varsnar han den svartbrune.

Aha! Där! Hvad gör han därborta i kärmarken?

Sannerligen han gräfver, gräfver en grop. Han, nalle, kastar nu som bäst med dyn omkring sig åt alla håll i buskarna.

Det var en rolig syn. Jo, så lagom rolig för Mattis, dömd och slagen, där han hvilar.

Den svartbrune gräfver ju ackurat en graf åt honom, honom, som beredt en graf åt så många dennes gelikar.

Mattis eftersinnar.

— Kunde jag bara få fatt på bössan!

Han upptäcker denna; försiktigt makar han henne till sig, börjar ladda henne, där han ligger.

Men hvad? Björnen har upphört att kasta med

dyn. Nalle tycker, att det rörde sig därborta! Var det manne jägaren?

Han luffar tillbaka till honom; ställer sig att lyssna.

Mattis har i ögonblicket obemärkt släppt bössan; han ligger nu stilla, orörlig, håller tillbaka andedräkten.

Björnen slutar att lyssna och vädra; han vänder tillbaka till dygrafven därborta.

Nu är Mattis försiktigare. Sakta fattar han tag i bössan, laddar henne tyst och varsamt.

Men nalle är misstänksam; han tror, att det ej står rätt till, kommer lunkande tillbaka.

Men nu är Mattis beredd att taga emot den svartbrune. Denna gång tar han noga sikte på honom; nu smäller det.

Björnen kommer ej längre; han blir sittande på marken, där han är, och vrider sig häftigt af och an. Han har fått skottet i bröstet.

Nu laddar Mattis på nytt; han gifver björnen ännu ett skott och därmed är det slut med den svartbrune.

Då ropar Mattis:

— Kom ner ur trädet, spektorn, för nu är det slut med nalle. *Kaikki!*

Inspektorn, nyss nästan dödsskrämd, vet knappast, om han vågar.

— Är du säker på, att han är riktigt död?

— Visst är jag det!

Därmed går Mattis fram till djuret, börjar rycka och slita i håret. Han rycker loss stora hårtottar, dem han håller upp i vädret.

— Titta hit, spektorn! Tror han nu, att björnen

lefver kanske? frågar han och skrattar trots smärtan af såret.

Nu skämmes inspektorn öfver sin rädsla och klättrar ner ur trädet.

Därnere fann han Mattis svag och maktlös efter slaget, som han fått. Kläderna voro sönderslitna från skuldran och nedåt; ur ett sår gapade röda köttet fram.

— Det är illa stäldt med dig, Mattis.

Mångs-Mattis drog på munnen, men det var ett svagt leende.

— Gå hem, spektorn! Jag stannar här och vaktar björnen så länge, ty hem orkar jag inte gå. Men skicka mig hjälp, så snart som möjligt.

Med dessa ord lade han sig på marken med björnens kropp till hufvudgård.

Nu gick inspektoren ensam hem till bruket, men skickade genast en af brukskarlarne att hämta Mattis med häst och vagn. Bruksfolket hjälptes sedan åt att forsla björnen hem till Mattis' stuga.

* * *

Redan ett par dagar därefter var Mångs-Mattis nästan frisk igen, ehuru matt. Nu vandrade han i väg upp till herrgården och bad att få tala vid inspektoren.

— God dag, Mattis! sade denne, när han inträdt i rummet, där Mattis blifvit anmodad att invänta honom. Jag trodde nästan, att det skrymtade, när jag fick se dig. Jag tyckte, att björnen lappade till dig så ordentligt, att du skulle få godt däraf i ett halft års tid.

— Ja, nog bjöd han till, svarade Mattis. Men så fick han också släppa till pälsen för besväret!

Inspektorn skrattade.

— Nå, du står väl fast vid att sälja björnskinnet åt mig? sade han.

— Ja visst! Det är i det ärendet, som jag kommit hit.

Därmed blef det affär af, och Mattis fick pengarne för huden. Därpå beordrades en af bokhållarne att slå i brännvin som köpskål åt Mattis.

— Nej tack, spektorn! Jag dricker inte brännvin!

Inspektoren blef förvånad, detta var något, som han icke väntat sig, allraminst af en finne.

Nu skulle Mattis gå. I detsamma kom inspektorn ihåg, att han sett Mattis skratta åt honom den gången han var så förskräckt och ej vågade gå ner ur trädet. Nu ville han skämta med Mattis till gengäld.

— Hör du, Mattis! Hvad sa' björn åt dig, när han kom och hviskade i örat på dig? frågade han.

— Han sa' så här: Nu har jag grävt en graf, som du ska ligga i! blef svaret.

— Nå, hvad svarade du då?

Mattis drog munnen till ett bredt löje; så sade han:

— Den som gräfver en grop åt andra, faller själf däri. — Men vet spektorn, hvad björn hade sagt, om han vetat, att spektorn satt däruppe i tallen?

— Nej, hvad då?

— Jo, så här: Den där tror visst, att björnar inte kan klänga i träd.

Därpå tog Mattis mössan och gick.

Följande året begaf sig Mattis såsom vanligt till stadsmarknaden för att sälja sina hudar och skinn.

Efter gammal vana kom han till skinnuppköparen, som han förut alltid haft affärer med.

— Nej, se på dig, Mattis! sade denne skämtande, det var längesedan jag såg dig! Nå, det var så sannt, har du gjort någon visit hos den där björnen, af hvilken du ville sälja skinnen åt mig i fjol, medan han ännu gick och "vallade" i skogen?

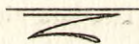
— Ja, jag hälsade på hos honom samma dag, som jag talade vid handelsman!

— Nå, han tog väl artigt emot dig? sade handlanden, som redan förut hört hela berättelsen om björnjakten.

— Åja, han gaf mig ett rejält handslag, sade Mattis.

— Men hvad är det för en nymodig pjäs, som du fått bak i nacken? Handlanden skrattade i det han pekade på Mattis' hufvud. Mattis hade efter björnjakten fått ett märke, som han bar till döddagar: hufvudsvålen hängde ner i nacken på honom ungefär som en påse.

— Jo, svarade Mattis, ser handelsman, björn' skänkte mig en ny mössa också, men den är af finare skinn än det som handelsman har att sälja af!

EN ENVIGSKAMP PÅ FJÄLLET.

Det lider mot kvällen. Tunga snömoln draga sig tillhopa öfver Dundret, sopa öfver dess hjässa och uttömma sig öfver fjällets platåer, sluttningar och dalgångar.

Vinterstormen nalkas. I furorna suckar det, liksom om de anade, att en nattlig brottning med lös-släppta elementer stundar. Snöflingorna begynna att hvirfla ned, somliga fästa sig vid furuträdens otaliga nålar och kvistar, andra nå markens hvita täcke.

Luften mörknar alltmera, och träden böja sig för häftiga väderilningar. Människor och djur söka fortast möjligt skydd för ovädret.

Men inuti den gamla stugan på Mässheden, som nomadlapparna sedan långliga tider valt till sitt kvarter under de ärligen återkommande besöken vid Gellivare kyrkby, där herrskar värme, och dit in när ej vinterstormen.

Kring den fladdrande brasan på spishällen därinne sitta på korslagda ben en hop skinnhöljda gestalter pratande eller sugande på korta, svarta järnpipor.

Där äro Norrkaitumslapparna Jon Ersson Pejok, Jova Pannasson Jannok och Jon Ullok samt Sörkaitumslappen, den unge Antti Pannasson Skiddi.

Några spetsörade lapphundar hafva krupit ihop på en renhud midt på golfvet, klippande med öronen och rusande upp med ilsket morrande hvarje gång något misstänkt ljud spörjes utifrån.

Nomadlappen Antti Pannasson Skiddi har just berättat ett äfventyr, då han gick vilse i snööknen under en storm sådan som denna. Halfdöd af trötthet och hunger, träffades han till slut af ett par kamrater invid ett tvärstup. Där hade han segnat ner.

— En Guds lycka var, att jag tröttnade *där*. Annars hade jag störtat, ramlat utför stupet. Ingen skulle där funnit min döda kropp ens! Jo, en: vargen!

De andra nickade, där de sutto framför elden, vaggande fram och åter och vemodigt suckande vid tanken på de många faror, som lura kring lappfolket.

— Men du, Antti, var ju med om ett äfventyr på Kåjnos pahte, vildfjället vid Stora Luleträsk, sadé Jon Ersson Pejok. Hur gick det till vid nappataget med björnen där?

Jo, det äfventyret kom han väl ihåg, Skiddi! Det skulle han aldrig glömma, om han än blefve så gammal som den äldste, hvilken nämnes i skriften! Hvad var det han hette nu...?

Men innan han begynte orda vidare, drog han ett par väldiga bloss ur pipan, stoppad med ryska blader.

Så började han:

— Det var på höstvintern 1890. Min far, Panna Skiddi, som ni väl hört talas om, hade sin by på

norra stranden af Stora Luleträsk. Snön hade kommit tidigt det året, och skidföret var godt.

Farsgubben sände mig en dag till Knut Nällik, som hade sin lappby längre ned utefter träsket.

Jag skidade i väg raskt, ty det var brådt.

Plötsligt varsnar jag några stora, besynnerliga spår i snön.

— Ett underligt djur detta, som gått fram här! tänkte jag för mig själf.

Männ tro det kan vara gamle far själf (björnen)?

Jag gick på efter spåren, för att se, hvart de gingo. Det bar af ned mot några fjäll därborta invid Luleträsk.

Visst är det själfva björnen, som dragit fram genom skogen! — jag började bli viss om den saken nu.

Sen bar det af till Nälliks by. Gamle Knut Nällik höll just på att bereda hudar.

När jag sagt ärendet, sporde gubben:

— Har det annars händt något däruppe hos er?

— Åhnej, just ingenting!

— Ni har inte sett några gråben i edra trakter? Inte någon björn?

Nog ha vi sett spår af gråbestar, sa jag. Men de ha ej rört renarna eller gifvit sig in i lappbyn. Annars är det intet nytt!

Jag nämde intet om björnspar, som jag sett. Kan tänka Knut Nällik jagade själf björn.

— Hihhi! ljöd det från lapparna, och påsarne skälfdde under skrattet.

Nu hade jag, kan tro, något nytt att berätta för far, när jag kom hem igen. Gamlen (vanha) blef

mycket glad, när han fick höra om mitt fynd. Ty äfven han var björnjägare.

— Men nu, far, sa jag till slut, nu måste du följa mig ut på jakt efter skogskonungen. Ty det var för din skull, som jag teg för Knut Nällik om björnspåren. Han hade nog gärna velat följa med, men jag tänkte först på dig.

Gamlen teg.

— Nå, följer du?

— Nej, svarade han till slut. Jag kan inte följa med; vi ha upptäckt varg i byn, sedan du var här, och jag måste noga vakta renarne för odjuren. Men jag skall skicka bud efter Piettar Kurak, att han kommer hitöfver. Det blir en bra jaktkamrat.

Piettar Kurak kom sedan till byn. Han är sirkaslapp från Jockmock — en god björnskytt.

Vi bägge begåfvo oss nu ut för att undersöka björnspåren och leta efter nalle. Spjut hade vi båda med oss, men ingen medförde bössa.

— Voj! Voj! Ingen bössa! ljöd det från en af gubbarna i spisvrån.

Så kommo vi till platsen, där jag funnit björnspåren. Dem följde vi. Sålunda nalkades vi träsket alltmera.

Det befanns nu, att spåren ledde till nejden af Stuor Muorka (Stora Sjöfallet). Vi anlände emellertid till fjället Kåjnos pahte invid Luleträskets strand. Det ligger ett par eller tre mil hitom Stora Sjöfallet. Här är naturen vacker; träd, gran och furu frodas öfverallt.

Men vi hade ej tid att se på det vackra! För oss gällde det att finna björnen!

— Det är min tro, att vi ha nalle hemma här i

fjället, sade slutligen Kurak, i det han granskade spåren.

— Ja, han tör tänka hvila ut här öfver vintern sade jag. Men vi skola väl väcka honom, om han lagt sig!

Spåren ledde uppför en brant fjällsluttning. Det var en underlig väg: trång och smal. Det var björnfars egen väg — annan fanns ej. Kurak och jag kunde ej gå i bredd — han gick först.

Däruppe bodde björnen; hade valt sängplatsen för vintern på en flat häll. Klokt hade han valt: på ena sidan reste sig fjället tvärbrant; på motsatt håll var ett stup, ett förskräckligt bråddjup. Och dit upp ledde blott en väg, björnstigen, som vi följt, smal och brant...

Sådant är Kåjnos pahte. Voj! Voj! Det är ett farligt ställe!

Kurak ställer sig vid ingången till björnens sofplats. Besten är stängd, vägen spärrad, han kan ej fly undan.

Där finns ej utrymme för två: Jag ställer mig bak Kuraks rygg.

Björnfars har hvilat på ett hörn af stenhällen invid den branta klippan. Han har märkt oss, rusar upp, brummar doft. Han ser Kurak lyfta spjutet, brummar på nyft, störtar mot honom. Han visar krithvita tänder och blodrött gap. Andedräkten från hans svalg är i kölden som tät ånga.

Björnen står med lyftad ram mot Kurak. Nu gäller det: Men lappen är kvick: han sticker åstad, kraftigt, djupt. Den brune svänger rundt på hasarne.

Kurak får själf en häftig, våldsam stöt. Mössan

faller, ramlar — — utför stupet. Voj! Voj! Nära var, att han gjort följe!

Nalle kastar om, drar sig till andra ändan af afsatsen.

I nästa ögonblick vänder han tillbaka, ursinnig och vild af smärtan. Ett stort sår gapar fram i bröstet. Han ryter så det ekar mot fjällväggarna . . . Han rusar fram på nytt. Barr och mossor hänga i brunpälshänsen, fradgan står ur munnen — den stänker i ansiktet på Kurak!

Lappen är färdig. Han skälver icke på handen. Han svänger spjutet; den brune får ett nytt styng.

Jag söker komma till hjälp med mitt spjut, men kan ej tränga mig fram. Där fanns ej plats för två!

Björnen blir vimmelkantig af stynget, hoppar högt i vädret, där han står, uppger ett afgrundsvrål, drar sig sen tillbaka, så långt utrymmet räcker. Isbitar, småsten, som lossnat, ramla utför fjällstupet. Det var att rysa åt! — ingen barnlek för mig, 17-åringen! Jag var ju blott en pojke! Ni förstår, gubbar?

— Voj! Voj! ljudet från raden af skinnpälssar.

— Björnen klöser med klorna i berget: stenar ramla, snön yr omkring honom. Så vänder han sig om, tjuger förskräckligt, rusar tillbaka mot Kurak. Lappen är färdig med spjutet:

— Där har du! Och där! Och där! Där din . . .!

Så sker gång på gång: björnen, blodstänkt, rusar mot lappen, får smaka spjutet, drar sig tillbaka, kommer på nytt, retad af smärtorna från såren.

Kurak står som fastsmidd kvar på sin plats: ett felsteg eller en stöt åt sidan, så hade det varit slut . . . en snabb död i fjällstupet! — Men nej! han står. För hvar gång nalle kommer, spänner han

ögonen i honom, ser minsta rörelse! Men svetten rinner strömvís utför ansiktet.

Björnen får styng på styng. Han lefver som en besatt, skummar, väsnas, vrålar, tjuter, snurrar rundt på sin bak. Trasor af inälfvor hänga ur ett gapande sår, ena ögat är doldt af blod. Han är vimmelkantig, tjuter i ursinne ännu en gång, kastar sig öfverväldigad af smärtan utför branten!

— Utför branten . . .

— Ja, en kall kåre gick utefter min rygg. Utför branten! Det var rysligt att se! Som en boll rullar han utför stupet ned . . . Voj! Voj! Voj!

— Voj! Voj! Voj! ljudet som ett eko från Ullok, Jannok och Pejok.

Men Antti fortsätter:

— Vi voro häpna öfver den hemska synen. Men Kurak sjunker ihop på berghällen: han är dödstrött, släpper spjutet, armen hänger slak.

En timme därefter gingo vi på spaning nedanför fjället. Vid foten af branten träffar Kurak björnens kropp.

Jag hör Kuraks röst:

— Här ha vi besten! Här ligger han!

Jag upptäcker Kurak stående intill klippan vid ett brunt bylte.

— Men se, hur han ser ut! Hvarenda tand är krossad i hans käkar; det finnes inte en, som är i behåll. Men skinnen är ej fördärfvad; det är alldeles oskadadt!

— Efter den dagen, sade slutligen Antti Skiddi och tände pipan, som slocknat, har jag flera hvarf träffat Kurak från Jockmock. Men hvar gång vi talat om striden däruppe på Kåjnos pahte, har han

sagt, att han aldrig kämpat med björn på ett rysligare ställe.

Kurak sökte sedan efter mössan, som ramlat utför stupet. Men henne fann han aldrig åter.

— Det hade lätt kunnat gå dig illa den gången, Kurak! sa' jag till honom.

— Illa?

— Jo, du såg, hvilken väg mössan din tog. Du kunde följt henne efter — utför stupet!

— Ja, sade Kurak och såg menande ut, det betyder intet, om man tappar mössan så där. Men tappar man hufvudet, pojke, då är det slut!

Och det hade han minsann rätt i, Kurak!

TVÅ SJAUNJAGUBBARS BEDRIFT.

Af sides i de ödsligaste trakterna af Gellivare vidsträckta socken ligger den lilla byn Sjaunja. I närheten af denna reser sig i nordväst det långsträckta Sjaunjafjället, och bortom detta skönjas några andra fjärran liggande fjäll resa sina snötäckta kammar.

Tätt förbi byn flyter åt söder en liten älf, Sjaunjaälven. Den afbördar omsider sitt vatten i den väldiga fjällsjön Stora Luleträsk.

Kastar man en blick österut, mötes man af en nedslående, dyster anblick. Här ses en myr, stor som ett haf, sträckande sig ända fram till fjället.

Det är den vidsträckta myr, som kartograferna nämna Njaltomyren. På lapparnes eget språk heter den Jalto ape.

Sommartid höja sig från myren tidt och ofta täta, ogenomträngliga dimmor, som insvepa omgifningarna i sin töckenslöja.

Om vintern däremot regera här vindarne med ursinne: de komma från fjällen och hejda sig först, när de törna mot Gellivare-Dundrets väldiga bergkomplex.

Här i rama vildbygden ha ett par nybyggare med familjer bosatt sig. Nöden har dertill tvingat.

Det är en gammal, sorglig historia, som här upp-repas — historien om nomadlappen, som blifvit ut-fattig på renar.

Denne har i sådant fall intet annat att företaga sig än att söka sitt uppehälle genom fiske. Han slår sig då ned vid stranden af en fjällsjö, där han upp-för åt sig en koja. Vanligen skaffar han sig ock några getter, kanske äfven, så vidt möjligt är, en ko.

Så har Sjaunjaby och mången annan by i Lapp-land uppkommit. Invånarnes utseende och bostäder-nas skröplighet vittna ock tydligt om armod.

Fordomdags var fisket i älfven och de närmaste fjällsjöarna rikt och gaf god vinst. Men numera är denna näringskälla på väg att utsina: för hvarje år blir den allt mindre gifvande och därmed fiskarlap-pens ställning allt mörkare.

Tillfällen till biförtjenster erbjudas här sällan, men kommer ett sådant, nog vet man värdera det.

* * *

En Sjaunjabo, gamle fiskarlappen Piettar Suorra, gjorde för några år sedan under en skidfärd åt fjäl-len till, en viktig och glad upptäckt. När han hem-kom, lyste därför hans ögon af belåtenhet. Han hade träffat björnspar... färska björnspar i Sjaunja-skogen...

Den fattige fiskarelappen hade skäl att prisa sin lycka. Han hade nu fått tillfälle till en förtjänst, som icke var att förakta. Ty om allt gick väl och jaktlyckan var god, kunde fader Piettar genom en

eller kanske ett par dagars arbete förvärfva de lagbestämda skottpengarne, en björnhud, hvilken är lika god med många kontanter, samt därtill björnkött för lång tid.

Visserligen var Suorra icke någon van jägare, därtill gammal samt svagsynt af åren och darrhändt.

— Men, pratade den gamle för sig själf, jag skall berätta för min granne, Henrik Ersson, om mitt lyckliga fynd. Han skall få bli min jaktkamrat. Två man måtte väl kunna fälla nalle, om de hjälpas åt!

Följande dags morgon syntes två skyttar tysta smyga sig ut från Sjaunjabyn, medan det öfriga byfolket låg i sin söta sömn.

Här gällde det att icke få den tredje byamannen, Mickel Mickelsson, med på jakten! Ty då skulle äfven han ha sin anpart af bytet:

— Nej pass, han slapp!

Minst af allt sågo dessa bägge jägare ut som björnskyttar: Suorra gammal och skröplig af år och ålder, Heikki närsynt och ovan att hålla en bössa i handen. Ingendera af dem hade håller någonsin stridt med skogens kung.

Det vore synd att säga, att de bägge gubbarnes utrustning var god eller ens nödortftig. Fiskarlappen medhade ett gammalt, dåligt gevär; nybyggaren bar en hagelbössa. Till denna formade han kulor med en vanlig täljknif. Någon kulform hade de båda gubbarna aldrig i sitt lif sett; och det blyförråd, de ägde, var ringa.

Det var just vid snösmältningstiden på vårsidan; snön låg djup och lös.

— Sapiek jáhta neuret udne! (Dåligt skidväder

i dag!) menade nybyggaren, när de kommit ett stycke på väg.

— Åh strunt, sade Suorra, som alltid var hoppfull; nog reda *vi* oss, men värre blir det för nalle att pulsa i den djupa snön!

Gubbarne hade nu kommit till björnsåret.

— Det är en stor mase till björn det här! sade nybyggaren, i det han följde spåret. — Måntro våra små bössor kan bita på ett så stort djur?

Därmed skakade han betänksamt på hufvudet. Men Suorra hörde ej på det örat.

— Uselt väglag det här att jaga björn uti, knotade nybyggaren och stannade allt som oftast på vägen; modet började sjunka: nu nalkades de just den trakt, där björnen borde dväljas.

Men gubben Suorra var munterheten själf. Han gick just och räknade på fingrarna, hvad vinsten skulle bli för dem, om jakten slog väl ut.

— Ser du, Heikki, först ha vi björnskinnet; det ge handelsmännen sina modiga 100 riksdaler för, kanske mera; sen ha vi skottpengarna, 50 riksdaler, det gör tillsammans — låt mig se! — jo, 150 riksdaler; och så ha vi steken, den feta steken, förstär du! — Därmed skrattade han och visade alla tänderna.

— Det ska osa fett i alla stugorna i Sjaunjabyn, när vi komma hem — ha! ha! ha! Ja vi ska visa dem, att Sjaunjugubbarne också duga till björnskyttar!

Sedan de gått så lång väg, att nybyggarens tålamod utsinat, finge de plötsligt i en bergssluttning syn på nalle.

Denne hade redan märkt, att fiender nalkades. Han drog sig nu bort i västlig riktning.

— Tat rattja jakset tuoddarit! (Han ämnar sig till fjälls!) sade Piettar Suorra.

— Det måste vi hindra! Ty hinner han dit, så kommer han nndan på den tjocka skaren, och vi bli långnästa. Då skulle Mickel Mickelsson skratta!

Nu pekade Suorra på en tall, hvars stam den svarte besten linierat med djupa klösningar af sina klor.

— Bra klor det där, du Heikki!

Men Heikki teg; han hade en propp i halsen.

Björnen pulsade med möda i den djupa snön. Han stannade som oftast och glodde tillbaka på de bägge lapparna, som ej mäktade att färdas stort fortare.

Äntligen hade de hunnit nalle ganska nära; de rände nu bägge på sidan om honom. Suorra gick i spetsen. Heikki var nu försiktig general han!

Suorra lade an med sin gamla lodbössa.

Pang!

Lappgubben fumlade med bössan. Det blef en bom. Gubbens händer hade darrat, och siktet vardt osäkert.

— Skjut du, Heikki! Han tecknade åt Henrik Ersson. — Jag funlar bara — är för darrhändt!

Heikki var färdig. Han lade an, sköt, men... björnen luffade, bara luffade. Den närsynte gubben hade ej lycka med sig: björnen blott ökade farten.

Om en stund var Suorra färdig med ett nytt skott. Det smäller; gubben skriker:

— Nu lell tror jag, att det bet!

Då ropade Heikki, rädd:

— Akta dig! Akta dig! Gå inte för nära för Herrans skull!

Ingen fara! Björnen gör ingen min af att röra någon. Han endast luffar undan.

Då växte nybyggarens mod. Både han och Suorra, som blott var arg öfver sin darrhändthet, läto nu bössorna smälla:

Pang! Pang! — Pang! Pang!

De sände turvis det ena skottet på det andra efter flykten. Och för hvarje skott ekar det i skogen.

Verkan af smällarna blef denna: björnen ökade farten för hvarje blystycke, som han hörde slå i granstammarna eller marken omkring sig.

Då stannade Henrik Ersson plötsligt. Han klädde sig i hufvudet och utbrast:

— Nu är mitt bly slut. Därför måste du, Suorra, göra slag i saken. Du har ju kvar lite ammunition.

— Ja, det här är just min sista kula, svarade Suorra. Så laddade han på nytt.

Denna upptäckt gjorde fiskarlappen vemodig. Han måste gå till väga med försiktighet.

Nu löper han på sina skidor så nära björnen som möjligt, utan att denne låter sig något bekomma.

— Skjut! Skjut! skriker nybyggaren. Han sticker fram hufvudet som en nyfiken vessla bakom ett träd. Tydligtvis är han orolig och befinner sig i stor spänning.

Suorra är dock varsam. Han bekämpar energiskt sin darrhändthet, tar noga sikte på björnen från sidan.

I nästa ögonblick ligger björnen död på marken. Hjärtat är genomborradt af fiskarlappens blybit.

Nu kommer Henrik Ersson långsamt fram från sitt träd.

— Så är han då död! ropar han. — Jag trodde sannerligen jag, att bly inte bet på den besten, utan att man måste ha silfverkula för att få bukt med honom!

— Ser du, bara man siktar rätt, sa Suorra, nog går det att skjuta björn. Man ska bara inte vara bängen! Därmed sneglade han illmarigt på kamraten.

— Och så ska man inte vara darrhändt! sa Heikki.

* * *

Dagen därefter hördes helt plötsligt tvänne bösskott aflossas i närheten af Sjaunja. Det var två björnskyttar, som efter åldrig lappske sedvänja såmedelst saluterade sin ankomst till byn efter lyckosam jakt.

Det blef stor uppståndelse i byn. Folket kom mangrannt ut ur stugorna. Undran och spörjan stod att läsa i allas ansikten.

— Hvad är å färde? Hvad betyder detta väl-signade smällande?

En sällsam fora anlände strax därefter från skogen. Det märkligaste af densamma utgjordes af en stor, svart best, som forslades i midten.

Allmän häpnad hos alla för den synens skull!

Nu skulle förstås hvarenda en, unga och gamla, käringar och män, fram att beskåda vidundret, så vidt de tordes.

Här blef stor utställning!

Under denna trängde sig den tredje byamannen, Mickel Mickelsson, fram till den svarte besten.

— Hvem har fällt den här svartingen? Är det ni, gubbar, som gjordt det? — Han vände sig till Piettar Suorra och Heikki, som stodo där bredvid och sågo klyftiga ut.

— Jojo, svarade Suorra, nog är det rätt gissadt!

Och han tillade skämtsamt:

— Sjaunjagubbarne duga också till björnjägare, blott de äro morska!

Vid de sista orden sneglade han på Henrik Ersson, som stod vid hans sida.

Heikki mumlade något, som ingen hörde.

Den aftonen och hela följande dag fanns det björnstek på hvarje bord i Sjaunja by.

* * *

Fram på våren hade Piettar Suorra och Heikki begifvit sig till kyrkplatsen. Samma dag de anlände, gick Suorra till en af köpmännen därstädes, förande med sig ett stort vackert björnskinn.

Inkommen i boden, hälsade han, men såg eljes högst hemlighetsfull ut.

— Jaså, hvad blåser det nu för vind, eftersom Sjaunjagubbar ramlat ned från fjällen? sade handelsmannen. — Nu blir det väl storhandel af?

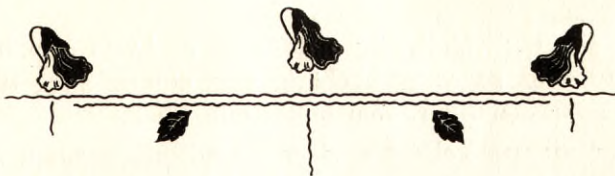
— Jo, sade Suorra, vi ha skjutit en liten hare däruppe i Sjaunjaskogarne. Så nu ha vi fått till lite kaffe. Jag har skinnet med mig, i fall du vill köpa det.

— Jaså, du lägger ut snaror för så stora harar, du, Suorra! skämtade handlanden, i det han vecklade ut skinnet på disken och granskade det.

Sedan på aftonen satt Piettar Suorra i handelsmannens kontor och berättade om sin lyckosamma jakt. Då var han både utförlig och vältalig. Ett sådant tillfälle att få bravera, förstod lappen att uppskatta.

Nu var han inte fattiglapp längre; nu var han rik: rik på ära och rik på slantar — tills vidare!

VILDMARKENS BARN.

Det var en vacker vårdag 1896. Uppe på Gellivare-Dundret kvarlåg ännu snön och glittrade uti solljuset i växlande färger; men nere i dalen vid kyrkbyn hade våren hållit sitt intåg på allvar. Där nere stodo redan lapplandssälgarna i full blomma, och på en och annan fläck lyste *Phyllodocens grede-lina* blommor.

Jag satt vid skrifbordet, upptagen af något tillfälligt arbete. Tankarna hade svårt att följa med pennan, ty doften af vårblommorna inträngde i rummet; och uppe i den höga furan utanför fönstret sjöng i trädtoppen en blåhakesångare. Allt var ägnadt att föra bort tanken från det arbete, som förelåg.

Jag steg upp och gick fram till fönstret för att gifva akt på den lilla sångaren.

Ännu hade jag ej lyckats få blicken riktad på honom, då jag hörde smygande... tassande steg bakom mig, kommande från min sängkammare.

Då jag vände mig om för att se hvem som besökte mig på en så obehörig väg, studsade jag tillbaka för den figur, som mötte min blick.

Midt på golfvet stod en egendomlig gestalt, en sådan, som man endast får skåda i aflägsna trakter af höga norden. Det var en fullkomlig vildmarkstyp.

Mannen, som befann sig framför mig, bar alla märken af att vara en son af den ensliga skogs- eller fjällbygden. Ett långt, oredigt hår hängde ned öfver halsen. Ansiktet var bredt och brynt af sol och himlens vindar, och kindbenen ägde de här i dessa trakter så ofta förekommande utstående kindkotorna.

Dräkten var den, som vanligen brukas af fiskarlappar och somliga nybyggare: kolt, knäbyxor och bandskor.

Karlens gestalt var kort och satt. Då man såg densamma och ansiktsuttrycket hos mannen, kunde man läsa en lång, sorglig historia, en historia om försakelse och brist, om möda och kamp mot armodet, korteligen om umbäranden af mångfaldig art, om hvilka flertalet af vår tids människor icke hafva någon som helst aning.

Han kom ej ensam. Efter honom smögo sig in med samma tassande, tysta steg tvänne ynglingar — en linhårig och en mörklagd — samt en flicka, hvilka syntes vara i åldern mellan 15—18 år.

Mannen hälsade. Stod därefter en stund tyst och stilla på golfvet.

— Hvad önskar ni? frågade jag, sedan hälsningen besvarats.

— Är det här pastorn?

— Ja.

— Jo, det var de här tre barnen, jag skulle tala vid pastorn om. Flickan och den där gossen — han pekade på den ljushårige — äro mina barn, och de vilja så gärna gå i skriftskolan här i Gellivare; och det vill den andra gossen också.

Mannen tog nu plats på en stol, som jag pekat på.

— Hvarifrån är ni?

— Vi äro från Soutaure i Jockmocks socken. Vi ha rest hit på järnvägen, och nu tänkte jag be, att barnen skulle få gå i pastorns skriftskola. Här är deras prästbetyg?

— Kom fram ni, gossar, och du också! sade jag till flickan. — Jag vill höra, hvad ni kan.

Men barnen stodo fortfarande stilla. De vågade af blyghet ej sätta sig på den stoppade soffan, som de stodo bredvid. Först en ny uppmaning, och sedan satte de sig — mycket, mycket försiktigt och varsamt.

Nu fingo de läsa innantill i ett testamente. Därefter gjordes några frågor öfver det upplästa. Innan läsningen gick hjälpligt, fast uttalet hade en främmande brytning. Men med hufvudfrågorna blef det värre, endast ett och annat entonigt svar erhöles från två af barnen: den linhårige var hela tiden stum som en fisk.

— Ni hör själf, sade jag till mannen, som såg orolig ut och ibland sökte gonom något lappskt ord leda barnen till rätt svar. — Ni hör själf, att barnen ej förstå mig! De kunna allt för lite svenska. Jag kan svårligen låta dem läsa tillhoppa med de sventalande nattvardsbanen. Ha de ej fått lära sig svenska i skolan?

— Go'a pastorn, svarade gubben, under det han ifrigt kramade sin bruna tobakspung, som hängde ned på bröstet; go'a pastorn, de här barnen äro födda i en afkrok af världen och där ha de alltid bott. Vi bo fem eller sex mil från kyrka och fjärran från någon skola. Det de gått i skola, har varit ringa. Mor har mest läst med dem

— Och under den lilla tid — fortsatte han — de gingo i skolan, fingo de i början läsa lappska. Men sedan kom det bud från prästen, att de inte skulle få läsa annat än svenska . . . Då fingo de börja med *det*. Det var alldeles nytt för dem.

— Men sen de kommo från skolan ha de aldrig hört ett svenskt ord. Och nu ha de glömt . . . glömt. De ha glömt nästan allt, utom innanläsningen, ser pastorn, den sitter kvar! — Men de kan också finska, den ha de lärt i grannbyn åt Gellivaresidan till. Finska och lappska och lite grand svenska — det kan de. Så är det!

— Ja, då kunna de gå i skriftskolan i vinter tillhoppa med finnbarnen.

— Kära pastorn, jag är en fattig man! Har inte råd låta barnen gå i vinter: då skola de ha bättre kläder än nu om sommaren. Tjocka, bastanta kläder . . . men dyra . . . dyra kläder! Har inte råd, ser pastorn! Inte råd! Inte råd! Nej inte! . . .

De sista orden hördes knappt; de dogo bort i en djup suck.

— Men edra barn kunna ju gå i skriftskola i er egen socken, i Jockmock!

— Voj! Voj! sade gubben, det blir ändå dyrare. Där ha de fem, sex mil till kyrkan . . . Och inga

vägar dit! Inga vägar! Hvad skall det bli af? Inga pängar, ser pastorn, att hjälpa dem dit med... Inte råd att bo där! Inte råd!... Nej! Nej!...

Den gamle var gråtfärdig och vred sig af och an på stolen, där han satt.

På min uppmaning lugnade han sig något och fortfor:

— Om jag bara kunde tala om för pastorn, huru det är: Men... men det går inte... rakt inte! Jag talar svenska dåligt! Men tänk blott på dessa staccars barn! Kan de hjälpa, att de ä' så fattiga? Inte rå de för, att de bo i en afkrok af världen! Inte rå de för, att de kan bara lappska och finska och så lite svenska! Ska de inte få gå till Herrans bord för detta? De vill så gärna... de ä' så gamla... Ska de nu aldrig få gå till Herrans dukade bord, därför att de ä' så fattiga! Voj! Voj!...

Gubben grät, då han talade. Han visste ej själf, huru värtalig han var! Så mycket hade han aldrig sagt förr på en gång i hela sitt lif. Hvem kunde stå emot ett sådant värtalighetsprof? Vål var hans svenska usel; men faderskärlekens språk är alltid skönt.

Jag sade efter en stunds öfvervägande:

— Två af barnen — de som åtminstone kunna litet af språket — få stanna. Den tredje — jag pekade på den linhåriga — förstår mig inte alls. Han måste vänta.

Gubbens ansikte lyste upp af glädje, och den sorgsna blicken fick lif och värme.

— Tack, goda pastorn! utropade han. — Gud vare tack för det! Han kan ge utväg, när det är svårt. Ja, han kan... Tack!

Därmed tog gubben min hand, sade farväl och smet ut lika tyst och ljudlöst, som han kommit in.

* * *

Följande dag började skriftskolan. När jag trädde in i läsrummet, där skolan hölls, och barnens namn skulle antecknas, fick jag se en syn, som jag aldrig skall glömma.

Dörren var på glänt. Utanför densamma stod min bekante från gårdagen, vildmarksmannen. Han tog just afsked af barnen. Hans ena hand hade omfattat gossens, den andra var lagd på flickans hufvud. Hans darrande läppar framhvisade ord på ett brutet språk, som jag icke förstätt, om än mitt öra uppfångat dem. Och dock förstod jag dem: det var ju faderskärlekens urgamla språk!

Strax därefter smögo sig de bägge skogsbornen in i salen, tysta, ljudlösa som andar. De satte sig på en bänk bredvid sörlänningarnes ättlingar, mot hvilka deras dräkt, utseende och åtbörder bildade en sällsam kontrast.

Af hvilken ras voro nu dessa bägge unga? Till hvilken nationalitet borde de räknas? Männe de voro lappar, männe finnar eller svenskar? Hvem annat än vildmarken kan säga det?

Jag såg på dem för att finna svaret på min tysta fråga, men fann det ej.

Men ett såg jag tydligt: gossens ögon voro fuktade, och utför flickans solbrynta kinder löpte en ström af tårar, klara som pärlor.

Ty äfven vildmarksmänniskor kunna känna, känna lika djupt, ja, djupare än kulturmänniskan.

Men där ute i den fria naturen sjöng i toppen af den höga furan allt fortfarande blåhakesångaren, sjöng sin sköna visa om den höga nordens ljufliga, men snart flyktade vår, om stundande ljusa sommar-nätter med blodröd midnattssol och molnfri himmel.

Eller kanske det var en visa om en djup, varm kärlek, som icke sviker!

GRUFKONSTENS ANDE.

Den dunkla vinternatten nalkas efter hand, kastande sina långa, spöklika skuggor öfver bygden. Den bortdöende aftonrodnaden gjuter ännu ett sista rödaktigt, mystiskt skimmer öfver den solhöljda barrskogen; men hvarest de väldiga furorna med sina slokiga grenar stå tätast, där råder redan nattens mörker.

Skogen synes öfvergifven och öde; intet lif förspörjes: allt synes sänkt i slummer.

Dock nej, vi misstaga oss härutinnan; vi urskilja en tjock rök såsom af enris, hvilken börjar uppstiga från en mindre stuga i själfva skogskanten. Det är grufstugan. Här hvila grufkarlarne ut efter dagens hårda vedermödor i grufvan.

Den högtidliga stillheten, som råder öfver nejden, störes endast af ett regelbundet återkommande, enformigt gnisslande. Det härleder sig från grufkonsten, som fäktande med sina långa armar arbetar dag och natt utan rast och ro.

Ej långt från grufstugan öppnar sig vid en backsluttning grufvans vida, mörka gap mellan smärre

buskar och träd, som tagit rot i branter och skrefvor, hvarhelst det är möjligt för en växt att få råda öfver en jordbit. Utför bergväggen sträcker sig pumpen med sina rännor, vattenhoar och stegar ned i det hemska djupet.

Men af allt detta kan åskådaren ej upptäcka mer än de yttre konturerna, knappast ens mäktar han tydligt urskilja den väldiga, likt en hotande jätte i höjden sig resande varphopen, betäckt, som den är, af de långa skuggor, hvilka bergåsarne och furorna kasta omkring sig.

Plötsligt störes emellertid enformigheten af ett egendomligt klagande ljud . . . det låter, som ett jämmerskri. Detta ljud fortplantar sig snabbt i rymden och bäres vida vägar i den skarpa kölden. Ett par kråkor, som fördröjt sig häruppe och nu tagit sin nattliga bostad i en af de tätaste furorna, flykta skrämnda därifrån. Deras hemska kraxanden förhöja än mer det dystra intrycket.

Än en gång höres det hemska klagoljudet. Alla grufkarlarne hafva begifvit sig in i grufstugan, ingen dröjer kvar på grufterget eller nere i sänkningen vid denna tid på dygnet.

Hvem . . . hvilken är det då, som jämrar sig?

Plötsligt öppnas grufstugans dörr; ett människohufvud sträcker sig lyssnande ut i det fria. Ännu ett ögonblick och ett nytt hufvud visar sig i dörröppningen. Om en stund står dörren på vid gafvel, och alla grufkarlarne stå uppmärksamt lyssnande och med frågande miner där ute på grufbacken. Än en gång höres det klagande, dystra ljudet, för att strax åter dö bort, sedan ekot från höjderna upprepat det.

De starke männen med de härdade närverna och de kallblodiga sinnena, som hårdnat uti det stränga arbetet nere i djupet, genomträngas af en rysning, och då de träda in i grufstugan igen, bära deras ansikten ett dystert uttryck.

— Det där lät hemskt! säger omsider en äldre, gråskäggig man, vändande sig till sina kamrater.

— Det ljudet kom från konsten; att den jämrar sig, plägar båda en olycka. Gud bevare oss väl!

— Sådant där skall man inte tro på! säger den närmast stående arbetaren, en ung, skägglös, ännu knappast myndig karl.

Hans röst ljuder likväl tveksam, och det är uppenbart, att han yttrar dessa ord mera för att döda tystnaden och jaga bort den dystra stämningen inom kamratrektsen än för att gifva uttryck åt sitt hjärtas verkliga mening.

— Det skall snart spörjas, om inte jag har rätt ändå, när allt kommer omkring! yttrar gråskägget, som först talat. — Jag har varit med om sådant förr i mina dar.

Alla se frågande ut.

— Jo, för tu och ett halft år sedan hade jag arbete med jordschaktning ett par hundra famnar österut härifrån. En eftermiddag fick jag höra samma stönande läte, och grufkonsten klagade gång på gång. Det lät för mina öron som om en kvinna hade jämrat sig i födslovända. Det var samma ljud, som hördes för en stund sedan.

— Men dagen efteråt spordes det, att en grufkarl tagit miste på vägen, ramlat ned och slagit ihjäl sig i en grufhåla alldeles i närheten. Ja, gamla mär-

ken slå inte fel, de! Törhända att någon bland oss — hvem kan veta — skall råka i olyckan!

Den unge mannen som svarat honom, skakade endast på hufvudet med en menande, litet öfverlägsen min. Men en känsla af beklämning herskade i männens krets.

Nog var det skrock en stor del, som de gamle visste att förtälja om de händelser, som timat i deras och i förfädernas tid, men så alldeles grundlösa kunde väl inte alla vara häller. Törhända skall den följande dagen visa, att gråskägget haft rätt. Måhända skall olyckan drabba en af dem eller kanske — alla.

Om en stund ligga emellertid mödornas män slumrande på sina hårda bäddar. Naturen har tagit ut sin rätt. Ögonen äro slutna, men för den inre blicken ter sig i drömmens värld för en och annan bland dem hemska syner.

Den unge mannen i synnerhet, som nyss talat så fördomsfritt, vrider sig emellanåt oroligt af och an på sitt läger. Stundom fäktar han omkring sig med armarna, liksom vill han skydda sig för någon osynlig fiende; stundom mumlar han ängsliga, men ohörbara ord mellan sina läppar.

* * *

Natten har flyktat sin kos, och dagsljuset brutit in. Det är nu lif och rörelse på den plats, där förut varit så ödsligt och stilla.

Hamrande och bultande höres från grufplatsen, och ljudet af malmskrädarnes röster förnimmes endast svagt och otydligt. Det förtages af malmvagnarnes skrammel och kedjornas rassel.

Det är kallt, så det svider i skinnet, och i vaktstuguknutens trävirke knäpper och knastrar det som oftast. Under medarne på malmlassen knarrar snön, när de skrida fram på sin bana. Och alla ljud fortplantas helt tydligt i den klara morgonluften.

Vackert är det i alla fall omkring grufstugan däruppe i vinterkylan. Bergsryggarna, som resa sig därinvid, stå liksom öfverdragna med den finaste, renaste bomull. Den har dock ej räckt till att täcka alla hållar och klippor, af hvilka några här och där titta upp i dagsljuset.

Och bredvid allt detta står grufstugan, uppsväld af den myekna snön som den bär på sin hjässa, och med långa stelnade tårar af ispiggar, hängande ned ifrån taket.

Nu kan man tryggt gå ut i "lagen" och försiktigt lutande sig öfver lagstocken, blicka ned i djupet inunder. Ett skarpt öga mäktar skåda ned utöfver afgrunden ända till grufvans botten, som lyser gråhvit af is och hvarest grufkarlarne röra sig af och an i sitt arbete. Häruppifrån likna de dvärgar.

Men högre upp i en afsats uti berget arbetar en ensam man, hvilken urskiljes bättre, ty han är närmare åskådaren.

Det är ynglingen — med hvilken vi gjort bekantskap föregående afton — som arbetar här uppe. Han borrar ifrigt i berget — det gäller att få betingsarbetet utfördt i god tid. Ty nästa natt tänker han tillbringa i det kära, om ock låga samt torftiga hemmet, där han känner, att han är väntad och efterlängtd och hvarest han vet, att tvänne unga och mjuka armar kärleksfullt och ömt skola omsluta honom.

Stundom afbryter han dock borrhningsarbetet, griper ett närliggande malmstycke, som lossnat från det sköliga berget och knackar däri för att profva malmhalten. Ty ynglingen är intresserad af sitt arbete.

Plötsligt varseblifver han ett utskjutande bergstycke öfver sitt hufvud. Det ser så vackert och malmrikt ut. Han riktigt gripes af lust att gränkska, undersöka det; kanske att här en mera gifvande malmådra är att finna!

Hvem vet, hvilket fynd han kan göra?

Ynglingen reser stegen upp mot bergväggen, klättrar med några raska steg dit upp samt bultar skarpt gång på gång mot berget.

Plötsligt höres ett ångestrop, vildt, hemskt, genomträngande, så ett dån; bergsprånget öfver ynglingen har remnat och störtat ned, medförande i fallet både arbetaren, hans stege och redskap.

Och så är det i nästa ögonblick åter tyst och stilla igen.

— Herre Jes . . . ! ljuder det halfkväfda ordet från den närmaste grufkarlen, som står med ett järnspett strax bredvid den olycklige och liksom genom ett under undkommit raset.

En värtalig suck ledsagar dessa ord.

Men på botten af grufvan ligger ynglingen blodig, krossad och knappast mer igenkänlig. Hans blick är riktad uppåt . . . mot himlen, som ensam vet skälet till olyckan och hvarför just han skulle drabbas däraf.

Grufarbetarne lägga liket på en bår; det upphissas i höjden.

Och snart synes ett dystert sorgetåg långsamt skrida fram öfver gruften hån mot grufstugan.

Det utgöres af samme män, som hört varningen ifrån gårdagen.

Alla gå nu så tysta, nedslagna; ty hvar och en af dem har sorg.

Och samma tanke upptager dem alla: varningsropet, som de aftonen förut så tydligt och klart förnummit. Om man blott aktat därpå och lydt dess röst, hade ingen den dagen begifvit sig ned i grufvan.

Men sådan är människan, tanklös och lomhörd går hon sin undergång till mötes.

Men nu veta de alla att gårdagens förebud talat sanning, fast ingen velat lyssna till dess underliga språk.

Det var grufkonstens ande, som hade talat.

MIDNATTSSOL FRÅN TINGVALLS KULLE.

Den nordligaste järnvägsstationen i världen har jag nyss besökt. Det är Tingvalls Kulle, egentligen ändpunkten af en malmbana, som utgår från Malmberget.

Därifrån har jag sett solen — midnattssolen — sett snöfjällen och typisk lapplandsnatur. Detta är sannerligen värdt att ses, värdt att beundras.

Där uppe på Kullen är härligt, storslaget. Det vet folket, grufvornas män och mödornas söner, och lustfärdar därför ofta dit.

Få de under långa vintern, då kölden och mörkret föra sitt skräckvälde och himlahalvvet ej upplyses af annat ljus än understundom af månen eller ett flammande norrsken, upplefva en 6 à 7 veckors lång natt, då man sällan eller aldrig släcker lampan, så vilja de ock suga i sig, dricka solljus, när det bjudes. Hvem undrar därpå? Hvem kan då sofva? Nej, då måste man veta, att man lefver!

Men banvakten däruppe på Kullen, som från sin säng, hvarje natt under sju veckors tid kan se solens

midnattsrodnad — han senterar ej alls, förstår icke sin stora lycka. Och han gläder sig åt utsikten att få flytta till sydligare bygder med mindre sol.

Sådan är människonaturen: hvad man äger, aktar man intet, men allt annat fäktar och jagar man efter!

Men vi, som voro komna att beundra skönheten, vi fruktade, att hon ej skulle visa oss sitt anlete. Ty liksom andra skönheter äger äfven hon sina nycker, svåra att beräkna. Hon har så många molnslöjor, hvarmed hon ej sällan vid midnattstid blygt döljer sin fägring för sina uppvaktande beundrare.

Men i afton är hon oss huld och visar sig med oförtäckt anlete. Hon har kastat sin slöja och dröjer hos oss hela den långa sommarnatten. Vi känna oss rikligen belönade för vår möda att klättra uppför bergets branter.

Se på henne, hur hon flammar, glöder! Men några strålar skjuter hon ej. Hon gömmer, behåller dessa för sig själf. Ty därinne i det stora, flammande ögat, där brinner en ständig eld och där gå tusende eldvågor uti en evig svallning.

Se, hvilken mystisk färgton solen vid denna timme ger åt naturen! Skåda, hur hon ger stämning åt allt: människor, djur och hela den liflösa skapelsen. Träd, buskar, mossan, gräset, klipphällarna, allt erhåller samma röda färgton, samma lånade mystiska prägel.

I naturen råder nu stillhet. Till och med bland människorna märkes först en högtidlig tystnad, sedan en dämpad ton vid de ord, som fällas. Man böjer sig för det storslagna, majestätiska, som ter sig för ögat. Åskådarne måste med eller mot sin vilja taga intryck däraf och beröras af upplyftande och renande känslor.

Och aldrig kan man bättre förstå det bildlika uttrycket "naturens tempel", än i ett sådant ögonblick.

Till och med skräffet har tystnat för en stund. Jag åsyftar då en resande, som följt med oss hit upp: i förstone hade han oombedd utan afbrott ordat utförligt om sina resor i skilda länder; nu, nu tiger han — för en stund!

Hör! Någon gnolar:

"Ack, om du hjärta har,
Flyende sol, dröj kvar!
Ty utan dig är allt
Ödsligt och mörkt och kallt."

Men den sången synes oss onödig, åtminstone nu, då hon dröjer hos oss hela natten och dessutom längan tid ändå utan slika böner.

Kanske dock sångaren i vemod tänker på vintern, vintern i Norrbotten, ändlös och lång, då solen ej dröjer ibland oss, utan på sin höjd endast en kort stund blickar upp öfver horisonten. Vid Gellivare, där nere i dalen, består vid juletid icke någon sol alls!

Låt oss komma öfverens om, att midnattssolen är fager! Och hvilken behaglig stämning den skänker åt hela naturen omkring oss!

Under oss ha vi grufvan, en skålformig fördjupning, som minner om en krater. Och omkring oss, hvart vi blicka, ha vi vidsträckta, storslagna vyer.

Skåda blott fjällens snötäckta bergskedjor! Gif akt på, hur de blixtra i silfverglans! Där borta ligga de för våra blickar såsom stolta, väldiga förposter mot Norge. Där ha vi Sveriges högsta fjällspets Kebnekaisse, jätten med 2,135 meters höjd öfver hafsytan.

Härligt ter sig allt detta från Gellivare-Dundret, men lika härligt, kanske än bättre, här ifrån Tingvalls Kulle.

Skåda detta lapplands-landskap med de många blånande höjderna och de väldiga skogarna i rik schattering samt, i den djupa dalen där nere, älfven, Linaälfven, med sin silfverrand, slingrande sig som ett långt band.

Blicka ut öfver denna vilda bygd, där så många praktfulla skönheter omväxla med svarta, stupbranta klippor samt ändlösa öde skogar och milslånga dystra myrar! Säg, om det icke är nordens stora sagoland, som du skådar framför dig!

Hvem har någonsin täljt detta lands sagor: täljt om nomadlappens färder mellan fjällen och öfver snö-öknarna; om nybyggarens ensliga lott och fåfänga kamp mot fattigdomen; om orkanens raseri, då han oemotståndligt och utan hejd far fram i ödemarken; om fjällfolkets talrika fejder mot de vilda djuren; om bergakungens dolda rikedomar och ändlösa skatter?

Dessa bygdens sagor — hvem täljer dem?

Den äldsta af dem känner ingen. Den yngsta af dem har nyligen hunnit fram till nomadlappens kåta och nybyggarens pörte och förtäljes där af ung och gammal.

Den lyder, att anghästen långsamt, men säkert sträfvat upp mot norr, längre och längre. Och lång tid skall det icke töfva, innan dess frustande spörjes längst upp vid Torneträsks vidsträckta vatten och Ofoten vid Västerhafvet.

Sedan, ja, *sedan* är sagornas tid förbi.

Men nu måste vi, om ock med vemod i sinnet, lämna Kullens höjd och vandra ned genom den glesa,

mariga skogen, som söker att växa sig stark under mödan att klättra uti bergets afsatser.

Aldrig ett kvitter, icke ett ljud från någon af luftens bejädrade sångare ha vi försport under hela vår vandring. Men nu träffa vi ett par gråbruna fåglar med lång, rostbrun stjärt, hvilka nyfiket följa oss under växlande läten, hvart vi gå. Flaxande från träd till träd, från buske till buske, snattra de om sin förvåning öfver att här uppe inom sina jaktmarker höra ljudet af människosteg.

Det är lafskrikan, *Garrulus infaustus*.

Infaustus nämnes den, och den skrockfulle skogsvandraren ser den ogärna. Han menar, att den bådär olycka. Men den fördomsfrie naturvännen gläder sig åt fåglarnas lifliga pladder och fagnar sig åt deras behagliga, färgrika dräkt.

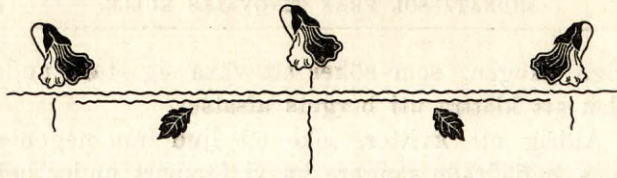
Men nu ha äfven fåglarna lämnat oss, och därmed är äfven vår sista stämning förflyktad.

Nu ned till Malmbergets barackstad, där hvardagsprosan tager vid och fantasien icke får rum!

Och så bär det af till Sveriges nordligaste, men måhända största och tätast bebygda grufstad, där husen och kåkarne trängas med hvarandra och ligga lika tätt som backsvaornas bon på en älfstrand.

Juli 1900.

MYREN.

Ett stycke ned i dalsluttningen låg Brunnsgården. När våren bröt in, bäcken sorlade utför afsatserna, göken gol i skogen och solstrålarna fint silade sig emellan björkarnas täta, saftiga löfverk, då var detta en vacker vrå af världen.

Det tänkte också Mattis, gårdens ägare, mången gång, när han om vårmorgnarna vittjat sina nät därnere i sjöviken och vandrade tillbaka upp till hemmet. Brunnsgården såg därnere ifrån sjön så solljus, glad och leende ut med sina hvita husknutar, sin farstubro och den täta grönskan på björkarna, som omhögade husen.

Aldrig ångrade han då den stund, då han öfvergaf finnmarken och slog sig ned uti denna bygd, ehuru grannfolket i förstone haft många underliga föreställningar och tankar om honom, därför att han var af finnas.

Nu var hustrun gången all världens väg, och Mattis bodde där ensam med sin son Lars, som en gång skulle ta gård och egendom i arf.

Det enda som Mattis hade emot sin dal, var myren, som sträckte sig långt västerut och slutade först vid sjöändan.

Därifrån uppstego tidt och ofta täta dimmor, som stundom insvepte allt i nejden i sin dystra, gråa slöja: först själfva myren med dess mariga, förkrympta talar och björkar, sedan sjövikens, albuskarnas, som kantade stranden, ladorna, träden... ja, den trängde trotsigt långt upp i dalgången.

Däraf kom sig ock, att frosten hemsökte hans ägor tidigare än andras där i trakten, och vållade skada för jordbruket.

Därför såg äfven Mattis mången gång funder-sam och menande ut, när han blickade dit bort mot myren. Ingen ägde dock vetskapskap om, hvad fader Mattis då rufvade öfver för planer. Han tyckte själf, att de tankar, som därvid kommo honom i sinnet, voro så djärfva... stolta... förmätna... Han rent af blygdes tala om dem. Endast sonen, Lars, var invigd i hemligheten.

Denne var nyss blifven fullväxt, stor, grof, stark som den likaste karl där i bygden.

Tyst och inbunden som fadern var han icke, utan tvärtom umgängesam. Gärna begaf han sig om sommaraftnarna upp till gårdarna, som lågo norrut från hemmet, men på långt afstånd därifrån.

Med honom kom glädje och sol. Därför var han gärna sedd af ungt folk. De gamla drogo sig dock undan för "finnpojken": de menade, att rasen var icke den bästa.

Helst vistades Lars uppe vid Storgården, där Olof Nilsson bodde.

Denne var storbonden på orten; den som hade mest att säga af alla däromkring. Gården hade gått i arf från far till son, så långt man kunde minnas tillbaka. Och alla, som innehaft den, hade njutit stort anseende, mest dock för rikedomens skull. Ty för *den* böjde sig alla.

Lars eller Stor-Lars, som han ock nämndes, var gärna sedd af ungdomen däruppe, ty Olof Nilsson ägde en son och en dotter. Men själf tyckte storbonden icke om finnblodet. Det var allt för hetsigt, menade han:

— Saktmodig bör den skicka sig, som tör umgås bland storfolk!

Kusinerna till Storgårdsbarnen hade kantänka en gång retat Lars; de sporde honom, om han, som var af finnslag, kunde trolla.

— Ja men, kan jag!

— Trolla då!

— Ja, det lär du varsna!

Arg grep Stor-Lars den frågvisaste af dem och hifvade honom lätt som en vante upp i en låg, löfrik björk, som frodades invid storbondens gårdsknut.

Då skakade bonden menande på hufvudet.

Men sedan talades där aldrig mer om trollkunska eller finnräs, så att det kom för Stor-Lars' öron.

* * *

Ett år på försommaren hade storbondens dotter begifvit sig till skogs för att uppsöka sätern. Hon ville se till, hur jäntan, som bodde där, skötte sitt arbete, samt hjälpa henne.

Törhända hon blef villad i skogen, men säkert är, att Stor-Lars vardt både häpen och glad, när han träffade henne nere bland hjortronblommorne på myren, just där denna gränsade till sjöändan.

“Guds fred! Jag har kommit på orätt stråt här i skogsbygden“, sade hon. “Jag menar, att jag blifvit förtrollad, som kommit hit.“

Knappt hade hon sagt dessa ord, innan hon ångrade sig; hon kom att tänka på kusinen, som fått dansa upp i trädtoppen. Hvad skulle Stor-Lars tro om henne, som förde slikt tal?

“Tack för sist!“ var det enda denne sade.

Men inom sig tänkte han, att det var ett rart troll, som stod där bredvid honom på myren bland de hvita hjortronblommorna och det kådstarka dvärgbjörkriset.

Men kanske . . . kanske Karin — så hette Storbondens dotter — ville följa med upp till Brunnsgården . . . önskade hvila sig en smula, då hon kommit så långt på villovägar?

Vid det sista ordet lade han tonvikt; Karin såg, att han smålog för sig själf.

Sedan skulle han, Stor-Lars följa henne till vägs, så behöfde hon ej mer råka vilse i skogen . . .

Karin menade, att trött var hon ingalunda. Hon måste för rästen skynda, om hon skulle hinna fram till sätern i tid. Jäntan däruppe kunde bli orolig och tro, att hon blifvit bergtagen. Det skulle bli en trefflig historia!

“Nog hinner du dit före kvällsdags ändå!“

“Kan väl hända,“ sade Karin; “men . . . men din far tycker illa vara, att jag går med upp till gården?“

“Han är långt ute på sjön med sina nät och kommer ej på länge tillbaka!”

Han pekade ned mot viken.

Så följdes de åt uppåt dalen. Hvad där var solljust och fagert uppe vid Brunnsgården! Fönster-rutorna glimmade emot dem i solskenet som en mängd glänsande ögon. Resliga, hvitstammiga björkar stodo däruppe, som på vakt omkring husen. Dit trängde det entoniga dånet från forsen, af hvilken röken tydligen kunde skönjas — och då och då hördes pinglor af skällorna borta i beteshagen.

Karin slog ihop händerna! Här var allt så fagert!

Intet var i storstil, såsom där uppe i storbondens hus. Men allt var så prydligt, nätt, välordnadt. Det syntes, att ordningsfulla och skickliga händer styrde däruppe!

Allt, som fanns där, skulle Karin se på — det aflopp inte för mindre!

Stor-Lars gick före och visade. Och om hvar sak berättade han dess historia.

Till sist stego de in i hans egen lilla kammare. Hvarje möbel, som fanns där, hade Lars gjort med egna händer, ända från den blåmålade träsoffan till det vackra klädkåpet och den mörka, prydliga kistan, som stod i ett hörn af rummet.

Hvad han var händig och kunnig, den gossen!

Alltsammans skulle Karin se, taga på och beundra. Många ord fälde hon ej: hon var förlägen och fruktade hvarje ögonblick, att far i huset, Mattis, skulle vända åter ifrån sitt fiske. Men hennes ögon glänste af glädje, och då och då kunde hon ej återhålla en fråga.

Det var ju Stor-Lars, som hade gjort allt . . . alltihop!

Ur skåpet framtog slutligen Stor-Lars körsbärsvin och kakor. Karin måste ändtligen smaka på något, innan hon skulle gå så lång väg . . . ända upp till sätern.

Medan han gjorde i ordning fägnaden, stod flickan och tittade på det mörka, konstrikt inlagda skrinet, som fanns i vrån.

Minsann var ej det vackrast af alltsammans! Ja, det skrinet, det skulle hon velat råda öfver!

Hon måste lyfta på locket, måste se hvad därinne fanns för härligheter! Ty att där måste finnas något särskildt fint, det begrep hon. Hon ville titta, undersöka, om också bara för ett ögonblick!

Flickan lyfte sakta . . . försiktigt på locket.

Se! Öfverst låg där — ja, minsann var det icke ett det vackraste bälte hon sett! Själfva spännet var — ja, det var af silfver, riktigt silfver!

Men hvilken . . . hvem i all världen skulle ha detta?

Tydiligen var det ämnadt åt . . . åt en flicka!
Men hvilken?

Och se; bredvid bältet låg en ny, fin psalmbok med spännen. Men tyst . . . där stod något att läsa på pärmen. Nu fick hon nog veta gåtan!

Flickan böjde sig ned, för att se bättre.

Där stod något i präntstil!

Hon läste;

Dygd Ädla

Jung Fru

KARIN OLOFSDOTTER

uti

Stor Gården.

Genast lade hon igen locket. Men dessförinnan hade något vått fallit på pärmén.

Nu kom Stor-Lars med vin och kakor. Hon borde äta något, innan hon gaf sig till skogs, vet jag!

Mycket blef där sedan icke taladt.

Men röd i ansiktet var flickan, röd långt ned på halsen. Hon kände sig förlägen... skamsen. Därinne rådde sådan värme... hëtta för hennes unga blod.

Men när hon och Stor-Lars vandrade ut igen i det fria, erfor hon en känsla af frid i sitt inre. Hon tyckte, att hela naturen log vänlig och blid mot henne. Huru fagert glänste icke sjön därnere! Huru doftade det icke af björkarna och barrträden!

“Den skogen! Den skogen!”

Nu visste hon åtminstone, att hon lefde!

Men hvar gång Stor-Lars efter den dagen blickade bort mot myren, föllo hans tankar på mötet därnere med storbondens dotter.

Och hela myren såg därefter aldrig mera dyster och ödslig ut, syntes det honom: *hon* hade ju be-trädt den med sin fot!

Till och med de mariga, förkrympta träden och kråkriset tycktes honom nu ljust och gladt. Ljungpiparens enformiga hvisslande samt spofvens vemo-diga skrik ljud nu för honom som en hälsning.

Och stundom när han om sommaraftnarna befann sig ute på sjögrundet med sitt fiske, lyssnade han till pinglorna från boskapen långt bortifrån och upp-öfver åsen. Och ibland trodde han sig höra, att nå-
gon blåste i lur däruppe på sätern.

Men hvem... hvilken den var som blåste, det kunde ju ingen med visshet veta...

* * *

Så kom hösten. Mossen lyste röd, hjortronen stodo mogna, och spofven begynte rusta sig till affärd.

Då vandrade Mattis och sonen Lars en dag upp mot Storgården. Gubben gick kutryggig och nedböjd, men sonen rak och frimodig.

Hvar och en, som mötte de bägge männen, vände sig om, då de kommit förbi, och blickade nyfiket efter dem. Ty lätt syntes för enhver, att de voro klädda såsom till högtid.

Nu voro de framme.

De begärde få komma till tals med storbonden.

— Med bonden?

— Ja!

Denne undrade, hvad Brunngårdsfolket hade för ärende till honom, och blickade förvånad på deras högtidsstass.

Meningen kunde väl aldrig vara att... Ånej! Det var icke deras afsikt. Annat måste det vara, som fört dem hit!

Mattis och sonen hade satt sig ned.

Gubben grep till orda:

— Han ville icke töfva med sitt ärende: han var kommen, sade han, för att begära... Karin, dottern i gården, till hustru åt sonen sin.

Storbonden lät Mattis föra ärendet fram till slut, innan han yttrade något. Och äfven när denne lyktat, teg han.

Omsider stoppade han sin långa pipa, som var lika gammal som gården, tände den, drog några bloss.

— Slikt kunde nu icke ske! sade han ändtligen efter lång väntan. Men — och därmed blåste han ut ett stort rökmoln i rummet — men... de kunde komma tillbaka, när rågen gulnade på myren och hafren stod i ax uti björkskogen.

Mattis och sonen reste sig.

De förstodo godt, hvad han menade.

Men så frågade Mattis, om bonden i Storgården alltid höll fast vid hvad han sagt.

— Ja.

Så gick Brunngårdsfolket.

Men ute på gården träffade Stor-Lars bondens dotter. De talade tyst med hvarandra en stund. Först blef hon blek i ansiktet vid hans ord, men smålog åter, innan de skildes.

När far och son sedan vandrade hem igen, rådde föga lugn i deras sinnen.

Gubben sade blott helt kort:

— En storbonde är och förblir en storbonde!

Men sonen teg. Han endast tänkte!

Inom honom brusade, jäste, kokade det. Allt var i uppror. Han kunde ej lyssna till faderns ord, som än en gång ljödo mot honom, manande till lugn och resignation — det ordet:

— En storbonde är och förblir en storbonde!

Slutligen sade Mattis till sonen:

Du skall visa honom, bonden däruppe, något som han inte kunnat drömma om, visa honom hvad han aldrig tänkt sig: att finnblodet kan ock komma något åstad! Myren...!

Vid dessa ord rätade sonen på sig; han kände

sina krafter fördubblas, musklerna vidgas, blodet strömma allt elligare.

Ja han . . . han, Stor-Lars, skulle visa folket på annat!

* * *

Och tiden gick sin gång, som den alltid gör.

Upp till Storgården kommo stundom friare, både ståtliga, rika och ansedda. Men Karin hade icke ett gladt ord eller ett vänligt leende för någon ibland dem.

Ryktet sade därför, att hon aldrig ärnade träda i gifte. Detta troddes snart allmänt i bygden.

Men hade man förstätt tolka det som bodde i djupet af flickans ögon, när hon med ett bidande uttryck i dem kastade blickar åt vägen, som förde till Brunngården, så hade man törhända kunnat inse, hvad som bodde i hennes håg.

Men där fanns ingen själ mer än husbonden själf, som det anade.

Storbonden hade nu fått myror i hufvudet. Han kunde ej förstå hvad som kommit åt dottern i huset. Det var ju en skam, att hon skulle gå ogift, hon, Karin i Storgården! Han grubblade öfver hvad som farit i dotterns hufvud.

Han begynte nu ock bli gammal, och håret hade gränat på hans hjässa. Ej håller uppträdde han numera så myndigt som förr.

Ett år på hösten vid Larsmässtiden stod han ute på åkern nedanför gården och tittade på grödan. Torkan hade varit långvarig den sommaren, och det syntes godt på åkrarna däruppe vid Storgården.

Storbonden skakade betänksamt på hufvudet, när

han betraktade dem: det såg klent ut med årsväxt och äring däruppe.

Då hostar någon bredvid honom.

— Guds fred, Olof Nilsson!

Hvem det var?

— Jo, Mattis från Brunnsgården och sonen hans, Lars!

Nu kände storbonden godt igen dem bägge två. Gubben Mattis var sig lik, och Stor-Lars hade endast blifvit ändå större, tycktes det honom. Åtminstone var han gröfre än förr. Han syntes ock mera saktmodig än förut.

— God dag på er! sade storbonden. Det var änge sen ni syntes till här på min gård. Jag kände så när inte igen er.

— Den som är gammal till åren, går ogärna långa vägar, när han slipper, sade Mattis. Och ungdomen har blifvit mera stillsam af sig! Han tittade på sonen.

— Hur går det med årsväxten nere vid Brunnsgården? sporde nu storbonden.

— Jo, nu står rågen gul på myren, och hafren har gått i ax uti björkskogen!

Storbonden blickade frågande upp. Han såg stint på Mattis.

Denne lät sig icke förbrylla af några ögonkast.

Han tillade:

— Vi ville just be er komma och se på rågen därute på mossmyren. Kanske någon mer från Storgården vill följa med på samma gång?

— Det är lång väg dit genom skogen! menade Olof Nilsson.

Men när de kommo fram till gården, stodo stor-

bondens hustru och dotter där. Karin vardt blek om kinden, när hon varsnade de bägge Brunnsgårdarne, och än mer, då hon hörde, att fadern ämnade göra följe med dem.

Modern sade, att hon gick med, men Karin fick bli hemma och se till hushållet.

Så bar det af ned till Brunnsgården. De bägge gubbarna gingo förut. Lars och storbondens hustru följde efter.

På vägen blef ej mycket taladt annat än om väder och vind samt om årsgrödan.

Men när de kommo fram, kände icke storbonden mera igen sig. Så förändradt syntes honom allt.

Hela dalen var odlad, myren röjd och uppdikad med täckdiken och tvärdiken ända ned till sjöstranden. Småspofvens och ljunpiparens hvisslande hördes där ej mera: mossfåglarna hade måst flytta till myren på andra sidan skogen.

Men på mossen gulnade rågen, och hafren stod grann i backsluttningen.

Själftva gården var ombyggd och tillökad, och rymliga lador lyste på afstånd därifrån.

Storbonden tittade . . . tittade . . . tittade återigen. Han trodde knappast mer sina ögon.

— Hvilken har gjort allt detta?

— Stor-Lars!

— Så får han väl då sin vilja fram med dottern min, Karin! Jag står vid mitt ord.

* * *

Storbonden höll bröllop samma höst för Karin och Stor-Lars.

Där tillgick allt på storfolksvis, och alla hade glömt, att brudgummen var af finnblod kommen.

Eller ock fanns ingen, som tordes nämna det.

Men den gamle prosten med silfverhåret, som för länge sedan hvilar därborta på kyrkogården vid gammelkyrkan, höll tal för brudfolket och bröllopsgästerna och minnte dem uppå om Vår Herre, som låter ödemarken blomstra såsom en lilja.

Och det är sagdt, att där fanns icke en, som ej förstod, hvad han menade med de orden.

SKUGGBILDER.

Det blåser skarpt! sade klockarens Mickel. Därmed stod han upp från bordet och gick att se till elden på härden, hvarifrån vinddraget stundtals trängde in i rummet och framjagade en kväfvande rök.

Liksom för att bekräfta den talandes ord, skakade en kraftig vindstöt den gamla byggnad, som utgjorde klockargård i Gellivare kyrkoby. Ännu långt efter sedan den farit förbi, pep en utdragen hvissling i nyckelhålet och springorna på den igenlästa farstudörren; och därute på gården surrade väderflöjeln i vild och ursinnig fart.

Mickel, klockarens dräng, lyfte lyssnande på hufvudet, rätade en smula på ryggen, kastade en sömning blick omkring sig och sade:

— Jag slår vad om, att det blir en ruskig natt för oss, om blåsten kommer att hålla i länge!

Vid dessa ord af drängen gick hans husbonde, klockaren, långsamt bort till dörren, för att känna efter, om den var riktigt tilläst samt kasta en blick ut genom rutorna. Han blickade bort öfver Vasaraälven ned mot den gamla, grå kyrkan vid älfstran-

den, under det att mörkret kom framkrypande från något ställe, som tycktes ligga däremellan.

— Vi få allt ner en hel hop vått, innan den här stormen lägger sig! Jag såg ju, hur det mulnade kring norra toppen af Dundret, och då ha vi intet annat än oväder att vänta, yttrade han och såg fundersam ut. Därpå tillade han:

— Egentligen skulle jag gå bort till kyrkan, för att se efter, att ingen går och gör ohägn på kyrkogården. I går kom ju en hel hop bönder och lappar hit till byn. Och i går natt höllo några af dem till på begravningsplatsen med sina häxerikonster. Jag kom och smög mig dit till dem, ty jag hörde på afstånd, hur de mumlade sina besvärjelser därborta; men när de fingo se mig, sprungo de för brinnande lifvet. De voro just i färd med att gräfva upp ett lik — det var bonden från Purnu, som vi begrofvro härom dagen.

— Hu, så otäckt! Ijöd det från det håll af rummet, där klockarhustrun befann sig. Jag skulle då aldrig våga att gå dit bort uti kolsvarta mörkret.

— Ja, jag hörde i dag, sade klockarens dräng, i det han makade sig till elden, att en gubbe, som är mästare för alla trollgubbar här på trakten, fått liken att tala med sina konster. Och pojkarne i byn påstå, att de hört anderöster därute på begravningsplatsen härom natten!

— Just sköna andar! sade klockaren; det var väl lappen Pittja, som gick därute för sig själf i mörkret och mumlade sina besvärjelser, som häxmästarne lärt honom.

— Ja, jag sade så också till dem, fortsatte kloc-

karens Mickel, men då blefvo de arga som bin och ropade efter mig:

— Vänta, vänta, du, tills det blifvit mörkt!

— Ja, jag skulle rätteligen gå ut, jag, och se, om de ha några hyss för sig därborta, menade klockaren. Men ingen hund ens vill ut i ett sådant hedningaväder, som nu är!

Då hördes plötsligt ett dån därnere ifrån älfstranden; det lät som kommet från en kyrkklocka.

Alla tittade bestörta på hvarandra.

— Hör... hör! Sannerligen jag tror det ringer tornet! Hvad vill detta säga? Och det midt i natten närapå!

Klockaren tog sin mössa och gick ut. Drängen följde honom.

— Hvad ni gör, se er väl före! skrek hustrun förfärad efter dem, men ingen svarade.

Klockringningen fortfar, dof, olycksbådande, hemsk i nattens stillhet. Steg af personer, som nalkas kyrkogården, höras. Det är byfolket, som tillkallats af klockorna. Till och med några Kaitumlappar ha vågat lämna sina kvarter i kyrkstugorna och begifvit sig ut i nattens mörker: nyfikenheten har denna gång segrat öfver rädslan. De nalkas lappkyrkan med smygande, försiktiga, rädda steg.

Alla äro tysta... det är som ett tåg af andar.

Klockaren skyndar framåt af alla krafter. Det retar hans sinne, att ovädet mäktat hålla honom hemma, då han bort se till, att inga obehöriga höllo till på grafplatsen. Hvad kan detta vara för skälmar?

— Det här blir mig just en treflig historia! mumlar han.

Nu trampar han ändtligen på kyrkogårdens mark;

knappt är han där, innan han stupar på en jordhög vid en uppkastad graf och har så när fallit i grafven.

— Se dig väl före, Mickel, så du inte faller ner i hålet! hviskar han åt drängen, som följer tätt efter. En usling har varit här och grävt upp Nattavaraliket, som begrofs i går. Jag menar tro, att kistan är bortstulen!

Drängen ryser.

Flere och flere af byfolket samlas efter hand kring tornet. Alla äro så tysta. Ej ett ord höres... blott en och annan hviskning! Men alla blicka de ditupp, hvarifrån klockringning fortfarande ljuder, hemsk och dystert i nattens mörker.

— Jag ser en svart figur däruppe! hviskar Mickel. Se där! Se! Se! Hvem i all världen...? Hvem? Hvem?

— Tyst! Tyst! Kanske det är själfva..... hviskar dödgräfvaren, som kommit tillstädes, men afbrytes af ett genomträngande skrik från prästgårdspigan, som ramlat ned i den uppkastade Nattavaara-grafven — ett skrik, som upprepas af lapparne, hvilka i vild förskräckelse med vindens fart ila bort från denna hemska plats, dit deras nyfikenhet lockat dem.

I detsamma uppstår ett ögonblicks ljusning mellan ovädersmolnen på himlen, och alla upptäcka nu till sin förvåning och fasa en spöklik, svart figur uppe i tornet.

— Gå upp och undersök, hvem det är! höres någon säga.

— Ja, om jag så finge tusen riksdaler, ginge jag inte ditupp! svaras det.

Nu mörknar himlen igen, men ringningen i tornet fortfar.

— Om ingen annan går upp, så gör jag det! säger Klockar-Mickel, och om en liten stund är han trots många varningar försvunnen i tornet.

Men därute bland folket är det tyst... tyst... Man vet knappt, om man vågar andas.

Nu ser Mickel tydligen från torntrappan den svarta hemlighetsfulla figuren däruppe vid klockan. Hemska... förskräcklig var den att skåda.

Mickel ryser, men... fortsätter.

Han griper tag i en arm...

— Titta... titta hit du, din svarting, mumlar han för sig själf.

Strax därefter är allt stilla i tornet; ingen klocka ljuder mer.

Då höres i stället Klockar-Mickels röst däruppsifrån till folket:

— Nu har jag *honom!* Jag har honom, säger jag! Det är lappen! Det är lappen Pittja! Han håller på och trollar häruppe i tornet i becksvarta mörkret! Pittja är det! Pittja trollgubbe!

Några minuter därefter befunno sig både Mickel och den hemlighetsfulle nattstöraren nere bland folket. Det var lappen Pittja. Nu var han hemska att skåda... utan hufvudbonad... svart i ansiktet... med förvridna drag... och med de långa härtestarne fladdrande hit och dit för vinden...

Och intet svar gaf han på alla de frågor, som ställdes till honom, och fradgan stod omkring munnen på honom.

Han togs om hand af klockaren och fördes af denne bort till klockargården.

Och efter några få minuter var det åter tomt och öde igen på kyrkogården därnere vid Vasaraälfvens

strand. Och ingen hälsade på där vidare förutom den kulna höstvinden, som fortfor att hvina och rasa utan hejd, sopande med sig afbrutna kvistar och hvissnade löf, som tillsammans utförde en lustig hvirveldans därute på de dödas hviloplatser.

* * *

Följande dag gingo klockaren och kyrkvaktaren upp i tornet. Ehuru det var fullt dagsljus, ryggade de tillbaka för den syn, hvilken där mötte deras ögon. I ett hörn stod upprest en likkista med borttaget lock. Ur kistan blickade fram liket af ett spädt barn, som nyligen blifvit jordadt, men ej fått hvila i frid.

Pittja var den som gräft fram kistan och dragit upp den i tornet.

I ett annat hörn syntes de blottade reffbenen af flera färska lik, som lappen skurit ut och använt vid sina besvärjelser och häxerikonster.

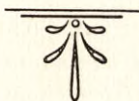
Men Pittja själf svarade intet på alla de spörsmål, som ställdes till honom, rörande hans dåd på grafplatsen och däruppe i tornet. Han behöll hemligheterna för sig själf. De hemska nattscenerna och uppträdena därute i nattens mörker hade beröfvat honom förståndet.

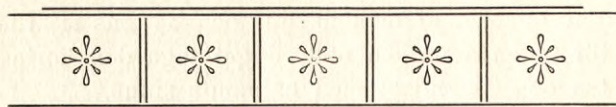
Men ännu i dag, när nomadlappar eller annat folk ifrån bygden skola färdas fram förbi de dödas ensliga stad invid älfstranden i kyrkbyn, så vandra de helst omvägen upp till den stora bygatan, där hus finnas och människor dväljas — så vida det icke är midt på dagen och fullt dagsljus.

Herrskar åter mörkret öfver nejden eller belyses

trakten allenast af månens ljus och nattens stjärnor, så tör ingen annat än nödtvunget taga den kortaste stråten och då endast med bäfvande sinne.

Ty ännu förmimmas nattetid därute hemska ljud, stilla klagan och halfkväfda, vemodiga suckar, vare sig de nu, såsom de gamle i bygden veta förtälja, härröra från gästar och dödingar eller, såsom det unga släktet förmenar, från nattfågeln på enslig kvist eller utgöra Vasaraälfvens enformiga grafsång mot kyrkogårdens strand.

EN SMUGGLARE.

Bonden i Nedergården, Antti Mickelsson, hade gått till hvila en mänskensnatt vid midvintertid.

I stugan hördes intet annat ljud än hustruns djupa, regelbundna andetag och ett och annat brutet ord, som hon framhviskade under sömnen. Det lät, som om hon jämrat sig i drömmen. Ett hundskall hördes ock stundom nerifrån granngården vid älfven, Torneälfven.

Fullmånen lyste in genom stugans fönster. Hur ljust och klart var det icke! Der nere låg Torne-dalen, den öppna, vidsträckta, rika dalen, med sina sluttningar, gårdar och längst ned älfven, belyst af månens bleka, trolska, hemlighetsfulla ljus. Stugornas fönster glimmade. Rimfrostens på trädens grenar glittrade på fagraste sätt. Snötäcket, som höljde ångar och marker, ömsom hvitnade och blånade.

Bonden Antti i Nedergården fick ej en blund i sina ögon. Hon, som låg vid hans sida, hustrun, störde honom oupphörligt med sin halfkväfda jämmer i drömmen. Han blef orolig, nervös. Det var som

ett ondt förebud. Han vädrade en fara, en olycka. Hvarför skällde kyrkvärdens hund gång efter annan från sin koja? Var det på fullmånen eller... kanske på någon ensam smugglare, som dref sitt olofliga spel i nattens tysta timme?

Smugglare! En här af tankar uppstod i hans hjärna: otrefliga, obehagliga, fientliga tankar. Tullsnokarna hade nyss gjort ett kap från honom: en stor smörtunna, som han försökt få öfver gränsen. Den hade de fått som godt byte. Och släden! Och hästen sedan! Hans svarta, vackra häst. Slik häst ägde icke ens länsman; ja, dess make var knappast sedd i Tornedalen! Allt hade de tagit, knipit ifrån honom. Bara, bara för en smörtunnas skull... Öfverallt gingo de och spårade... snokade... lukade... vädrade, som snikna jakthundar efter rof. Men vänta, vänta ni, gossar, med blanka knappar i rocken och elakt kallgrin på läpparna. Vänta! Vänta!...

Antti Mickelsson kunde icke för sitt lif sofva denna natten. Han kastade af sig fårskinnsfällan, steg upp, gick till spisen, där ännu några glöd lyste och glimmade, och tände pipan. Han skulle en gång lura dessa snokar — det var hans oryggliga beslut. Lura dem kapitalt! Han knöt näfven. De skulle aldrig glömma det. Aldrig!... Se'n skulle han skratta...

Antti vardt rädd, när han vände sig om. Där borta vid fönstret hade han sett ett hemskt ansikte. Det var ett ansikte, illmarigt, fullt af rynkor och skrämor, smutsigt därtill. Hvem vid denna timme... midt på natten?

Två minuter därefter stod en liten svart figur där nere vid dörren. Samma illmariga ansikte, samma långa, stipiga hår. Antti var fortfarande rädd, skrämmd. Hvad ville gubben, lappgubben — han kände igen slaget — här vid denna tid?

Jaså, en liggplats. Jo, där ute — bonden pekade åt pörtet. Och skjuts till staden, till Haparanda i morgon. Ja, kanske: Antti hade ärende dit just nu.

Lappgubben gick. Bonden hade nu fått en plan uppgjord i sitt listiga hufvud. Han var nöjd, kröp ned under fårskinnsfällen i den mjuka, varma sängen, där hustrun fortfor att mumla i sina drömmar. Men hon störde nu ej mera sin husbonde därmed; han var snart insomnad och drömde i kapp med sängkamraten, men på gladare vis: om långnästa ansikten, hvilkas ägare buro blanka knappar i rocken och aldrig mer skrattade åt bonden på Nedergården...

* * *

Följande dag var Antti Mickelson ute på resa. Hvert han skulle färdas, det visste ingen. Bönderna i granngårdarna undrade mycket däröfver, mest dock när de sågo, att ett större föremål intog hufvudplatsen i släden. Hvad det var, kunde ingen begripa: Antti hade varit dem för slug; han hade täckt öfver det med ett stort täcke, hämtadt från stallet. Bönderna skakade på hufvudet och tittade menande på hvarandra:

“Nu är Antti ute och gör konster igen! Undras just hvad han har i släden i dag?”

Nedergårdsbonden är nu emellertid kommen öfver älfven; han befinner sig på finsk mark. Där

ser han sig uppmärksamt omkring åt alla sidor. Men ingen mer är ute på färdväg i dag.

“Tro om någon är ute och snokar i dag? Hej, Bruno, nu ska’ vi in på stadsvägen. Känner du Haparandavägen, du, Bruno?”

Ett par bönder komma nu på vägen. De söka komma till tals med Antti. Nej, han hör ej på det örat; han bara kör.

“Hej, Bruno!”

Då ropar den ene finske bonden:

“Akta dig, karl, och se dig väl för. Jag såg dem nyss, för en stund sedan — två tullkarlar ä’ ute och leta härintill. Akta tunnan din i släden,” tillade han skrattande.

Antti hör ingenting; han bara kör... kör... kör...

Men uppe på backen vid byn där borta stå två tullkarlar, skynda af en husknut. De stå där liksom tvenne spindlar, hvilka lura på en fluga, som surrar i närheten af deras nät, färdiga att rycka fram i rätta stunden. Häst och släde vänta dem på gården, där de nyss varit inne och värmt sig... Här uppe på backen är utsikten fri. Här kan hvarje resande, som närmar sig åt svenska sidan, noggrant beskådas. Tvänne par Argusögon blicka ut öfver bygden där borta från husknuten. Ett af dem beväpnas med en kikare.

“Hvad ser du? Ser du något? Ser du bonden där borta?”

“Ja, jag ser än mer. Han har lass i släden. Lass, säger jag. Lass har han — mina ögon bedrar han inte. Kanaljen har kantänka lindat ett hästtäck

öfver — vanligt bondknepe det där! Men mig lurar han inte, den räffen!“

Två tullkarlar köra i flygande fläng utför backen. De fråga ej mer efter att det är kallt. De ha glömt den flammande brasan där inne i bondstugan och flaskan, som står på bordet, bredvid halftömda glas.

I dag skola de fånga lyckan: göra ett vackert, rikt byte! Det inträffar så sällan numera, sedan smugglarna blifvit så försiktiga och listiga. Ty nu för tiden hänga de alltid tillhopa som ler och långhalm och förstå att varsko hvarandra, då faror lura från gränsvaktens sida.

Men se bara, hur bonden tittar, kikar bakefter sig. Karlen misstänker minsann, att det inte står alldeles rätt till. Se, nu tittar han än en gång bakom sig... Jaså, du är af den ullen, min fina bondfar!

Se, nu drifver han på den tjocka bondhästen, så fort denne förmår springa... Se, han böjer sig ned, tager fram piskan: det är säkra, sannerligen riktigt säkra tecken...

Tullkarlarne skratta i mjugg. De komma emelertid alltid närmare bonden: deras häst vinner på den tjocka Bruno.

“Hej, Bruno! Löp din lätting! Löp, Bruno! Löp! Löp!“

Det hjälper ej, att Nedergårdsbonden smäller, klatschar med piskan... hjälper rakt inte...

Nu ser han bakom sig.

Då säger ena tullkarlen halfhögt:

“Ja, titta, titta hit, du bonde! Här ä' vi! Se, hur han glor! Se, hur han kör! Titta, hur han smäller med piskan!“

Antti Mickelsson mumlar någonting mellan tän-

derna och sneglar argt bakom sig. Hans häst är trött, saktar farten allt mera... svetten rinner i små strömmar utför hans länder. Förföljarne äro honom tätt i spåren...

“Hej, Bruno!”

“Nej, håll stilla med hästen, karl! Vi ha ärende till dig, viktigt ärende i dag. Håll hästen och lyd nu tvärt: här är kronans folk!”

Långsamt och motvilligt hejdar bonden sin Bruno; lik motvilligt inväntar han de bägge förföljarne.

Men här, här var motstånd dåraktigt, otänkbart.

“Jaså, det är Antti! Antti från Nedergården! En gammal bekant! Hvad har du för lass i dag, Antti? Hvad har du egentligen under täcket, min gosse? Bort med täcket, din spjufver!”

Antti försökte hindra de bägge tullkarlarne, men fåfång möda. Täcket rycktes bort... därunder låg en stor tunna... Anttis gamla tunna: det var nu ej första gången, som han körde fora med den!”

“Aha!” ropade den äldre af tullkarlarne. “Aha! Du har en smörtunna, karl... du tänker smuggla smör öfver åt svenskarne... Det här är förbrutet gods, karl! Alltsammans: tunna, släde och kampen din! Förbjudet gods!”

De sista orden skriker han fram.

Bonden ser arg ut: hans ögon stå stora och vidöppna som tekoppar. En molnstod går ur hans mun för hvarje steg han tar. Det jäser... sjuder... kokar uti honom, Men han säger intet, han har en propp i halsen.

Nu gör han min af att taga tillbaka hästen, sin Bruno. Men han stötes våldsamt bort.

Och nu, ja, nu köra tullkarlarne sin väg med häst och släde och... tunna.

Då ändtligen fick Nedergårds-Antti mål i mun. Då brast det löst, löst på en gång, såsom ett vattenflöde vid en öfversvämning:

“Kariblar! Kronrockar! Snokormar! Öfverallt, i alla hål ska' ni spåra... snoka... vädra... lukta... Men vänta, vänta ni, gossar med blanka knappar i kläderna och grinflin på läpparna, Vänta ni! Vänta! Vänta mig bara, era snokormar!”

Antti knöt näfven och hötte efter dem.

Men kronans folk väntar inte, därför att en bonde skriker och väsnas bakom dem. Nu foro de i väg med tvänne hästar och styra sin kosa rakt fram mot staden.

Men det är sagdt, att Nedergårdsbonden Antti Mickelsson log ett illmarigt, skadeglådigt leende, när tullkarlarne försvunno i den inträdande skymningen och att han mumlat ett enda ord för sig själf:

“Lappsör!”

* * *

Ett par timmar senare hade de bägge tullkarlarne hunnit fram till Haparanda tullkammare.

Kronans karlar se så hjärtans belättna ut, såsom icke eljes på mången god dag. Spindlarne hafva kantänka knipit sitt rof, och nu skola de fråssa.

“Ja, den här gången ha vi åtminstone klämt en af smugglarpaket!”

Och ryktet hade redan spridt sig från knut till knut, från gård till gård i den lilla staden. I gatu-

hörnen och på torget samlas folk, som alla lifligt afhandla den viktiga händelsen: ett stort... stort beslag har nyss blifvit gjordt.

Och kronans karlar nicka bekräftande, om också hemlighetsfullt.

Den natten drömde de så ljufligt, drömde om stora smörtunnor och dumma bönder... om tjocka bondkampar och — ja, hvem vet hvad allt?

Men det var drömmar blott...

Ty om morgonen undersöktes det beslagtagna godset: bottnen på tunnan slogs in.

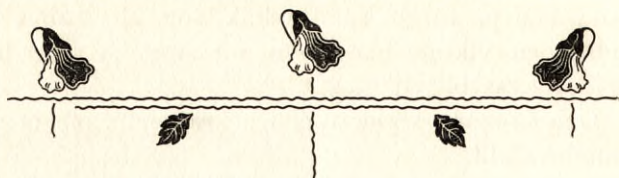
Den ena tullkarlen böjer sig, tittar ner i tunnan. Men ögonblickligen far han upp igen, liksom stungen af en orm.

Hvad hade han sett?

Jo, ett människoansikte, men ett ansikte, illmarigt, fullt med rynkor och skråmor, betäckt af smuts. Ett långt, stripigt hår låg som en ram däromkring.

Han hade sett en lappgubbe, som fått gratis-skjuts till Haparanda stad.

GRANNFOLK.

I nvid den södra älfstranden ett stycke från byn ligga två gårdar, Olle Vesters och Per Ols. Det är allenast en stengårdsgård, som skiljer dem åt, när inte osämja reser högre stängsel.

Lika stora hemman, fiskvatten och skogslotter äga både Olle och Per, och stugorna deras äro helt lika hvarandra: bägge gubbarne ha röda stugor med hvita knutar.

Hvem af dem, som står sig bäst, Olle Vester eller Per Olsson, är inte godt att afgöra. Troligt är, att de kunna vara lika goda och ta hvarandra i hand, hvad den saken angår.

Men det förstås, nog vill Vesters gälla och vara lite förmer än grannen. Och det beror väl mest på käringen. Ty hon har varit liksom katig och stor af sig i all sin lefnads tid, för hon lär vara kommen af storsläkt.

Och därför att hon är så katig, fick hennes gubbe

lof att bygga en liten farstukvist på stugan åt dem, alldeles som sågverksinspektoren i Myrträsk låtit göra på sin gård däruppe invid älfven.

Fint skulle det vara därborta i västra gården!

Men Per Olsson, han grannen deras, tyckte för sin del, att det stötte på högfärd och skryt att bygga farstukvist. Och därmed fick hans stuga vara utan alla grannlåter.

Och så fint och rart hon skall ha med blommor, mor Vester, det kan ingen föreställa sig!

Hon har blommor af alla slag, som man nånsin vill se, för hon köper sig blomsterfrö och plantor för hvart enda år, och sådant stiger till stora pengar. Kan tänka, hon har både liljor och styfmorsrosor och gossen-i-det-gröna och lite af hvarje, som kan växa här i skogsbygden.

Men Per Olssons är ett gammaldags folk, som inte gör af med några pengar onödigtvis. Och de tycka, att de må precis lika bra med de gammaldags rosorna, som far och farfar ha haft, ty de kosta ingenting de.

“Vill en ha andra rosor, så kan en gå ner te sjöstranden och plocka förgät-mig-ej eller näckarosor, för så'na rosor har vår Herre ärnat åt oss, och så'na kan vara go'a nog“, brukar Per Olsson säga.

“Och jag menar, att det är bättre att ha lite, som glänser och glittrar på kistbotten“, säger Per Olsson, “än att ha rosor som lyser frammanför stuguknuten!“

För se, Per Olsgubben har nog lagt några styf-rar i storkistan påstås det, fast ingen har lyftat på locket och sett efter.

Hos Vesters ha de en flicka, som heter Margret.

Att hon fick sig ett sådant grannt namn, det berodde väl mest på modern. Hon kunde väl fått heta Greta eller Stina eller Britta, såsom andra kvinnfolk pläga heta, menade Per Ols-mor, som är gammaldags till seder och mening och inte tycker om att högfärdsanden far in i kvinnfolken.

Margret rände upp och vardt stor och grann, grannare än moderns alla rosor. Det menade åtminstone Per Ols Per.

Och det fanns nog flera unga karlar i bygden, som tänkte detsamma.

Emellertid var det just som lite väl emellan Per och Margret alltsedan den tiden, då de gingo och läste för prästen.

Mor Vester sade förstås, att en likare måg kunde hon väl få, i fall det skulle gälla. Och hon funderade smått, om inte nya klockarn, som var ungkarl, skulle komma och fria till hennes Margret.

Men tiden gick, och klockarn hördes inte vilja gifta sig. Då tyckte Olle Vester, att Per Ols Per kunde bra duga att få till svärson i deras hus.

Därför gick det lätt nog för Per, när han klädd i högtidsstass och fin som en prins, kom öfver till västra gården och skulle fria.

“Du är just inte rädder och blyg af dig, som vågar att fria till den grannaste flickan, som här finns i hela församlingen!” sa’ Olle Vester till Per, när han kom dit öfver.

“Men jag har haft ögonen på dig och sett, att du är duktig i din gärning och skötsam — för det har du rykte för ibland både folk och människor — och eftersom så är, så tag flickan;

Ty jag vet nog, att hon har haft sina ögon åt

edra knutar sedan en lång tid tillbaka. Och jag vet också, att det är en jänta, som har både kraft och ruter.“

Så sa' Olle Vester, när Per Ols Per hade friat till Margret.

* * *

Det här tilldrog sig på försommaren, strax innan Per skulle ut på exercisheden och tjäna kunglig majestät och kronan som beväring.

Se'n dagen efteråt vardt Per Olofsfolket bjudna öfver till Olle Vesters, och sedan blef det Per Ols-sons tur att bjuda grannfolket tillbaka.

Efter den betan var det så innerligt godt och väl mellan bägge hushållen där nere vid älfven.

Och hade det förut sports några stridigheter emellan grannfolken, som det väl törhända, att det stundom blir, så voro nu alla ledsamheter liksom bortblästa.

Och Olle Vester och Per Olsson blefvo från denna stund riktigt goda vänner och hängde ihop som ärthalm vid alla sammanträden och stämmor; och de gingo alltsomoftast öfver till hvarandra samt språkade bort en stund. Så nog var det godt och väl på alla vis — lita på det!

* * *

I går var det på pricken tre veckor se'n Per Ols grisar bröto sig igenom ett gårdsgårdshål och kommo in i Vesters linåker. Och se'n rände de i

väg in i mor Vesters trädgård samt trampade ned och rent förstörde alla de myckna blommor och buskar, där växte.

Då kan man veta, att det blef ett väsen och kolorum, så ujjuj!

Mor Vester vardt eldröd i ansiktet och arg som ett bi.

Och tvärt motade hon sin stora hund på grannens sugga, och han bet henne illa i benet. Se'n bar det i väg i rödaste rippet ned mot Vesters bort till granngården.

Där fick hon fatt på Per Olsmor, som stod och skurade filmjolkstrågen, och skrek, att folk, som har något vett och varit med lite i världen, brukar se efter sina grisar, så att de inte ränna omkring och förstöra grödan och svina ner för folk, som vill ha sin bergning i fred och söker ha snyggt och ordentligt omkring sig.

Och inte var det värdt, att Margret vardt gift med Per Ols' son inte, för folk som inte kan hålla reda på sina grisar, kan nog inte hålla ordning på sina barn heller.

Och ville hennes Margret bara ge sig till tåls en liten smula, så kunde hon nog få en likare karl än Per.

För hon visste allt de, som ville ha hennes Margret på andra håll. Så inte behöfde hennes flicka hänga sig kring halsen på den förste bäste, som kom, inte — så mycket de visste det!

Så sa' mor Vester och mera till, som ingen numera minns.

Och fnös gjorde hon som en åkarkamp.

Men då vardt Per Olsmor tändande arg hon också.

Hon sa', att högfärdigt folk fanns det nog mycket af än att de behöfde bli släkt med dem; och sådana ville hon be vår Herre skona sig ifrån.

Se'n var det färdigt!

Kära hjärtandes ett sådant förskräkligt lif det blef i bägge gårdarna! Det var, så att en kunde både skratta och gråta åt alltihop.

När sedan Olle Vester kom hem ifrån tjärbränningen i storskogen låg mor Vester riktigt sjuk af ilska. Och första hälsningen han fick, var, att nu skulle där bli process och rättegång med grannfolket deras.

Och hvarenda själ i huset skulle på långskjuts till höstetinget och vittna.

Och Margret skulle aldrig i sin tid få göra så mycket som ett ögonkast till Per Ols Per mera, så mycket var då visst och sannt.

Men Margret hon grät, så hon kunde gråta ögonen ur sig, och menade, att det var för orättvist, om Per och hon skulle få sota för grisens och den elaka hundens skull.

Olle Vester höll på att bli rent ifrån sig, för allt hvad som nu spordes därhemma. Han kunde inte lida att höra allt detta.

Men till sin gumma sa han, att ingen i hans släkt hade någonsin varit vid tinget och processat, och inte skulle det ske nu heller. Ty inte ämnade han skämma ut slakten och bli till en visa för hela socknen.

Och inte ville han, att Margret tog döden på sig af sorg. För på det här viset blef det bara gråt och jämmerlåt både natt och dag. Utan det fick lof att bli slut på eländet, sa han. Eller också kunde

han ta och resa till Amerika eller Brasilien eller gå in bland frimurarna eller göra sig själf något illa.

Och då fick hon, gumman, sitta mol ensam i stugan och dra sig fram, så godt hon mäktade, i ensamheten!

De orden gubben sade, beto skarpt; men det som verkade mest, var visserligen det, att Olle Vester skickade efter Karin i Rundbohöjden — hon som koppar folk. Och hon måste tappa af mor Vester en hel hop blod, så att hon vardt bra och som folk igen.

Hur det sen gick till, är inte spordt; men i lördags afton var Per Olsson öfver till Olle Vesters på doppekopp, fast det var i brådaste tiden.

Och Per Ols Per, som nu hade exercerat slut och var hemkommen från heden, han var förstas också med.

Solbrynt i ansiktet och rak i ryggen, som en krigsman anstår, stod han bredvid Margret och hjälpte henne vattna styfmorsblommorna, som växte på trädgårdsrabatten.

Men Margret grät inte mera, för när hon tittade på Per Ols Per, då glänste det i ögonen på henne, ackurat som när tiggarn får syn på ett sofvelfat.

Och suggan, som Per Olsmor hade sagt aldrig nånsin skulle bli människa i benet mer, hon sprang och grymtade vid gårdsgårdshörnet, aldeles som om hon hvarken gjort eller haft något ondt i all sin tid.

Fast nog blir det väl hon, som får plikta för hela kalaset, ty snart nog lär det bli lysningsgille och bröllop af, om allenast Per Ols Per får bli den som rår.

Ty Per går just och bäfvar i sitt sinne för att gummorna i de bäge älgårdarna ska råka i lufven

på hvarandra än en gång; innan de unga tu ha hunnit blifva ett.

Och då finge han inte sin Margret, om hon än gräte aldrig så bittert.

Ty då blefve det nog vassla af med hela giftermålet!

“Värre finns inte“, säger Per Ols Per, “än när kvinnfolken i granngårdar komma i lufven på hvarandra, ty då kunna de rifva ned hvad som helst, till och med ens lefnads lycka!“

DRÄNG-JAN.

De säga, att när Dräng-Jan kom i tjänst hos näm-
deman i Myrträsk, då var han inte så värst
sjangtil. Då bar han en fläckig, lappad och nersmord
långtröja, ett trasigt och nedtill afryckt förskinn samt
byxor, som jag inte skall söka beskrifva — men så
värst fina voro de inte.

Detta var ju inte så underligt, för Jan var kom-
men af ringa stämma: han var barnfödd uppe i finn-
socknarna.

Där, säga de, att det är fattigt för folket.

Och han hade varit vallpojke och sedan tjänat
dräng i ett par års tid, innan han kom till Myrträsk;
och så fint hade han inte lefvat, ja, de som kände
honom, visste berätta, att han gärna höll sig till
glaset.

Men sedan han fått tjänsten hos nämndemannen
då blef det annat. Då gick han klädd så fint både
helgdags och hvardags, så att folk undrade öfver
hvad som kommit på. Inga pengar fingo numera gå
till starkvaror, nu gick alltsammans till kläder.

Om ändå sanningen skall fram, så gick Dräng-Jan på spekulationer, men det var ingen i hela byn, som hade förstånd om, utom nämndemannen själf.

Se, han hade bara en dotter, och hon var enda barnet och skulle en gång få gården och egendomen och allt hvad gubben rådde om.

För henne var det som Jan gick på strutt; för hennes skull klädde han sig alltid så fint och var så sjangtil. Se, Jan kunde spekulera och var af den knipsluga sorten.

Men när nämndemannen varnade, att Dräng-Jan hade spekulationer, så vardt han arg:

— Så högt lär du inte orka klifva, Jan! sa han.
— Håll dig du till ditt folkslag karl! Det är ändå alltid sannt, att lika barn leka bäst, och aldrig lär du bli någon storbonde!

Men Jan hade inte tjänat på nämndemansgården i Myrträsk mer än ett år, innan nämndemannen gick till sina fäder och lämnade sin dotter allena.

Ja, det förstås, så allena var hon ingalunda. Hon hade ett stort hemman med tillhörande skogslotter och fiskevatten samt sågen vid älven. Och ändå till sist hade hon stora reservbundtar af pengar — huru mycket visste ingen — i gubbens stora kista.

Dräng-Jan menade för sin del, att den kistan borde rymma mycket. När hans tankar föllo på henne, så stego kärleksfunderingarna åt hufvudet på honom, och han visste knappt att ge sig till tåls, fast gubbliket ännu inte kommit ner i jorden.

Han tänkte:

— Här kunde ju komma någon bondson, som blifvit född med ett halftjog hemman om halsen, och

knipa flickan ifrån mig! Då blefve det bara att slicka sig om mun för mig och se på!

Knappt var begrafningen öfver och ett par veckor gångna förbi, förrän Dräng-Jan visade, hvad han trädde efter.

Ty nu friade han till nämndemannens Anna.

Om hon tyckte om honom, det visste ingen, men hon hade fått höra — det spörjes snart — att han förut hållit sig till glaset.

Och därför sa hon genast ifrån, att på det giffet skulle hon ej tänka.

Men Dräng-Jan gaf sig inte den betan: han hade väl inte hållit sig nykter så länge och gått och kostat på sig så stora pengar för ro skull heller.

Ett halft år därefter friade han på nytt till flickan.

Det var en söndagseftermiddag detta skedde.

Jan hade tagit på sig sina allra finaste klädeskläder och en grann väst, som lyste i alla himmelens färger. Och i knappålet hade han satt en vacker röd kärleksros, som solen sken på, när han talade med flickan, och det plägar ju alltid vara ett godt tecken.

Den gången glömde också nämndemannen sAnna bort alla sina föresatser.

Se, Jan var ju också en verkligt grann karl: hög och slätrakad och rak i ryggen som själfvaste länsmannen.

Anna tyckte, att han öfverglänste alla, som hon kände. Och det var inte fritt, att flera hade hviskat till nämndemannens Anna, att Jan var en grann karl, som förtjänade att få egen gård och en vacker flicka till på köpet.

Och vid årets slut satt Dräng-Jan som egen herre

på täppan — nej, på själfva den stora nämndemansgården.

Men nu hette han inte Dräng-Jan mera, för nu kallades han med farsnamnet Jan Ersson.

Men hade han förut varit fin och grann och sjangtil af sig, så var det ett intet, mot hvad han nu blef.

Nu lade han sig till med ankarur och kedja med pitschafter och guldöronringar, som riktigt skulle lysa folk i ögonen; nu gick han i tyskläderskor till hvardags och hade spanskt rör i näfven för jämnan alldeles som sågverksinspektoren och det var med nöd han lade det ifrån sig, när han åt!

Ja, var inte han den likaste och finaste karl, man kunde få se, så var det väl underligt!

Och det tyckte kan själf också. Morsk och kavat var han och stor i ord och later, och därför krämade han sig och sträckte på sig värre än en gåskarl.

Ja, han var en sådan karl så!

Och så reste han omkring i bygden uti en vacer heltäckare med en ung fåle, som var af herrskapsras.

Och efter den betan drack han aldrig mer vatten som annat folk, det var kantänka för simpelt för honom. Nej, öl och starkvaror var det enda som dugde för den rike och präktige Jan Ersson.

Och i köket vid Myrträsk vardt det ett stekande och fräsande natt och dag, så att det osade lång väg. För i gården höllos nu kalaser och gästbåd — det ena före och det andra efter.

Ty nu hade Jan Ersson fått så många förnäma vänner och fina bekantskaper — så det var märkeligt.

Och Jan var nu alltid så frikostig och storsinnad och spandersam utaf sig. Ingen kunde få fara hans gård förbi, utan att bli bjuden på fägnad.

Där lefdes nu, som hos den rike mannen i evangeliet, ja, som om pengarna aldrig nånsin skulle ta slut i den gården.

Men det gjorde de likvisst, när tu år voro gångna.

Och slut vardt det också med det myckna kalasandet och det myckna drickandet af öl och spirituosa; och af det rara stekoset kändes nu ingenting mera.

Och slut var det nu också med de många goda vännerna och de fina bekantskaperna — de syntes aldrig till vidare.

Och det stod heller inte på, innan Jan Ersson hade blifvit utaf med både det fina ankaruret — huru mycket det än kostade på — och kedjan med pitschafter och guldöronringarna.

Och inte heller gick han numera till hvardags med tyskläderskor — nej, inte en gång till helgdags.

Och en vacker dag hade Jan Ersson tagit tjänst igen och kom nu dragande i sin gamla stass: den fläckiga, lappade och nersmorda långtröjan, det träsiga och sönderryckta förskinnnet och de nästan utslitna arbetsbyxorna.

Efter den betan hette han inte Jan Ersson mer, nej, nu var det gamla Dräng-Jan igen, som var kommen tillbaka.

Då var det samme karl, som det var, innan han tog tjänst i Myrträsk för tre år sedan, om inte — sämre.

INNEHÅLL.

	Sid
En aristokrat	3
Lappmarknad	12
Från Torneträsk	22
Finnjägaren	31
En envigskamp på fjället	42
Två Sjaunjagubbars bedrift	50
Vildmarkens barn	59
Grufkonstens ande	66
Midnattssol från Tingvalls Kulle	73
Myren	78
Skuggbilder	91
En smugglare	98
Grannfolk	106
Dräng-Jan	114

INHALT

1	Einleitung
2	1. Abschnitt
3	2. Abschnitt
4	3. Abschnitt
5	4. Abschnitt
6	5. Abschnitt
7	6. Abschnitt
8	7. Abschnitt
9	8. Abschnitt
10	9. Abschnitt
11	10. Abschnitt
12	11. Abschnitt
13	12. Abschnitt
14	13. Abschnitt
15	14. Abschnitt
16	15. Abschnitt
17	16. Abschnitt
18	17. Abschnitt
19	18. Abschnitt
20	19. Abschnitt
21	20. Abschnitt
22	21. Abschnitt
23	22. Abschnitt
24	23. Abschnitt
25	24. Abschnitt
26	25. Abschnitt
27	26. Abschnitt
28	27. Abschnitt
29	28. Abschnitt
30	29. Abschnitt
31	30. Abschnitt
32	31. Abschnitt
33	32. Abschnitt
34	33. Abschnitt
35	34. Abschnitt
36	35. Abschnitt
37	36. Abschnitt
38	37. Abschnitt
39	38. Abschnitt
40	39. Abschnitt
41	40. Abschnitt
42	41. Abschnitt
43	42. Abschnitt
44	43. Abschnitt
45	44. Abschnitt
46	45. Abschnitt
47	46. Abschnitt
48	47. Abschnitt
49	48. Abschnitt
50	49. Abschnitt
51	50. Abschnitt
52	51. Abschnitt
53	52. Abschnitt
54	53. Abschnitt
55	54. Abschnitt
56	55. Abschnitt
57	56. Abschnitt
58	57. Abschnitt
59	58. Abschnitt
60	59. Abschnitt
61	60. Abschnitt
62	61. Abschnitt
63	62. Abschnitt
64	63. Abschnitt
65	64. Abschnitt
66	65. Abschnitt
67	66. Abschnitt
68	67. Abschnitt
69	68. Abschnitt
70	69. Abschnitt
71	70. Abschnitt
72	71. Abschnitt
73	72. Abschnitt
74	73. Abschnitt
75	74. Abschnitt
76	75. Abschnitt
77	76. Abschnitt
78	77. Abschnitt
79	78. Abschnitt
80	79. Abschnitt
81	80. Abschnitt
82	81. Abschnitt
83	82. Abschnitt
84	83. Abschnitt
85	84. Abschnitt
86	85. Abschnitt
87	86. Abschnitt
88	87. Abschnitt
89	88. Abschnitt
90	89. Abschnitt
91	90. Abschnitt
92	91. Abschnitt
93	92. Abschnitt
94	93. Abschnitt
95	94. Abschnitt
96	95. Abschnitt
97	96. Abschnitt
98	97. Abschnitt
99	98. Abschnitt
100	99. Abschnitt
101	100. Abschnitt

